

**МУНИЦИПАЛЬНОЕ БЮДЖЕТНОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ
«СОШ№ 2 г. Шали» ШАЛИНСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА**

ПРИНЯТА
на заседании Педагогического совета
(Протокол № 1 от «26» 08 2023г.)

УТВЕРЖДЕНА
приказом директора
(Приказ № ____ от «26» 08 2023г.)

Рабочая программа
Начального общего образования
учебного предмета
«Чеченский язык»
(1-4 класс)

Учитель: Цакаева Л.В.

КХЕТОРАН КЕХАТ

Лелаш долчу нормативан-бакъонан документашца догъуш, нохчийн мотт (оьрсийн мотт а санна) Нохчийн Республикин пачхьалкхан меттан статус йолуш бу (2007 шеран 25 апрелан N 16-РЗ йолу «Нохчийн Республикин меттанийн хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 ш. N 13-РЗ ред.). Иза нохчийн халкъан оьздангаллин коьрта хьал а ду, дешаран хьукматашкахь дешаран предмет санна хьобхуш а бу.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан программа (кхидла Программа) кхолларан бух бу хIара нормативийн-бакъонийн документаш:

- Россин Федерацин конституци (26 статья);
- 2012 шеран 29-чу декабран №273-ФЗ йолу «Россин Федерацин дешаран хьокъехь» Федеральни закон (5, 8, 12, 14 ст.) (02.07.2021 ш. ред.);
- 1991 ш. 25 октябран № 1807-1 йолу «Россин Федерацин халкъийн меттанех» Федеральни закон (2, 6, 9, 10 ст.) (11.06.2021 ш. ред.);
- Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандарт, Россин Федерацин серлонан Министерсвос 2021 ш. 31 майхь № 286 йолу омранца чIагIдина долу;
- Кхетош-кхиоран герггара программа (къобалийна йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (02. 06. 2020 ш. № 2/20 йолу протокол);
- Россин Федерацин къаьмнийн ненан мотт хьехаран концепци (Россин Федерацин серлонан Министерсвон коллегахь чIагIйина 2019.10.01);
- Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьртачу дешаран герггара программа (къобалийна йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (18.03.2022 ш. № 1/22 йолу протокол);
- 2003 шеран 23 мартан Нохчийн Республикин конституци (09.01.2022 ш. хийцамашца);
- 2007 шеран 25 апрелан N 16-РЗ йолу «Нохчийн Республикин меттанийн хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 ш. N 13-РЗ ред.);
- 2014 шеран 30 октябран N 37-РЗ йолу «Нохчийн Республикин дешаран хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 N 13-РЗ ред.);
- 2020 ш. 17 августан № 180 йолчу «Нохчийн Республикин дешар кхиор» Нохчийн Республикин пачхьалкхан программина хийцамаш йукъабалоран хьокъехь» Нохчийн Республикин Правительствон Постановлени (2022.03.17 бинчу хийцамашца);
- Нохчийн Республикин тIекхуьу чкъор син-оьздангаллин кхетош-кхиоран а, кхиаран а йукъара концепци (тIечIагIйина Нохчийн Республикин Куьйгалхочо 14.02.2013 ш.);
- Нохчийн меттан нийсайаздаран коьртачу бакъонийн гулар тIечIагIйарх №83 йолу Указ (тIечIагIдина Нохчийн Республикин Куьйгалхочо 2020 шеран апрелан 29-чу дийнахь)
- Нохчийн Республикехь нохчийн мотт а, литература а хьехаран концепци (чIагIйина 2022.05. 12 № 3 йолчу Илманан Советан кхеташонехь);
- Нохчийн меттан нийсайаздаран коьрта бакъонаш /Джамалханов З.Д., Мациев А.Г., Овхадов М.Р., Халидов А.И., и.д. кх. – Соьлжа-гIала: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2022. – 64 а.

Программа кхочушйаран бухахь системехь-гIуллакхдаран некъ бу. «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Iамор тIехьажийна ду гуманитарни циклан кхечу дешаран предметашца межпредметни уьйр кхочушйарна.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан йукъара характеристика

«Нохчийн мотт» дешаран предметан герггара белхан Программа йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран программаш кхочушйечу организацешна (хьукматашна) хIоттийна йу.

Школан дешаран хIинцалерчу тенденцешна а, Iаморан жигарчу методикашна а тIехьажийна йолу «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан программа хIотторехь хьехархошна методикин гIо лацаран Iалашонца кечийна йу хIара Программа.

Белхан Программас хъехархочун аьтто бийр бу:

1)нохчийн мотт хъехаран процессехь йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартехь кепе далийна Iаморан личностни, метапредметан, предметан жамIашка кхачаран хIинцалера некъаш кхочушдан;

2) Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца (Россин Федерацин серлонан Министерсвос 2021.05.31 № 286 йолу омранца чIагIдина долу); Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьртачу дешаран герггарчу программаца (кьобалйина йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (18 мартан 2022 ш. № 1/22 йолу протокол); Кхетош-кхиоран герггарчу программаца (кьобалйина йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (02. 06. 2020 ш. № 2/20 йолу протокол); Нохчийн Республикин тIекхуьу чкьор син-обздангаллин кхетош-кхиоран а, кхиаран а йукъара Концепцица (тIечIагIйна Нохчийн Республикин куьйгалхочо 14.02.2013 ш.) цхьаьнадогIу Iаморан кхочушдан лору жамIаш а, «Нохчийн мотт» дешаран предметан чулацам а Iаморан шерашца къасто а, хIоттамца дIанисбан а;

3)билггал йолчу классан башхаллаш тидаме а оьцуш, билгалдина дакъа/тема Iаморна дешаран хенан магийнчу герггарчу дIасайекъарх, ткъа иштта дакъойн/темийн Iаморан коьчал карайерзорхьама йалийнчу дешаран гIуллакхдаран коьртачу кепех пайда а оьцуш, календарно-тематикин планировани кечйан.

Программин чулацам тIехъажийна бу йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандарто «Ненан мотт а, ненан маттахь литературин йешар а» предметан областана лехамийн декъахь далийнчу йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьрта дешаран программа кхиамца карайерзоран жамIашка кхачарна.

Программа тIехъажийна йу «Ненан мотт а, ненан маттахь литературин йешар а» предметан областана йукъайогIучу нохчийн меттан курсана кхачо йарна а, гIо лацарна а.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан герггарчу белхан Программин чулацам йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца цхьаьнабогIуш бу.

Дешаран предметан чулацам внеурочни гIуллакхдарехула а кхочушбан тарло: экскурсеш, тематикин меропрятеш, кьийсамаш (конкурсах), и.д.кх.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан Программин чулацаман коьрта линиш

Дешаран предметан коьчал меттаIилманан дакъошца йогIуш хIоттийна йу. Нохчийн меттан систематически курс Программехь хIокху чулацаман линишца йалийна йу: «Маттах лаьцна хаамаш», «Фонетика, орфоэпи, графика, орфографи»; «Лексика», «Морфемика», «Морфологи», «Синтаксис», «Орфографи а, пунктуаци а», «Къамел кхиор».

Программехь къаьсташ йу кхо блок: «Къамелан гIуллакхдаран тайпанаш», «Систематически курс» (1-чу классехь хьалхарчу эха шарахь – «Йоза-дешар Iамор»), «Къамел кхиор».

«Къамелан гIуллакхдаран тайпанаш» цIе йолу хьалхара блок йобзна йу шайн вовшашца йолчу уьйраца цхьаьна къамелан гIуллакхдаран деа тайпанехула кхиарца, йуьхьанцарчу классийн дешархойн (тIекеренан Iалашонаш къасто хаа, къамелан тIекеренехь нийса дакъалаца) коммуникативни карадерзарш кхиорца; къамелан этикетан бакьонех пайдаэцаран практика алсамйаккхарца.

«Систематически курс» цIе йолчу шолгIачу блоко йукъалоцу меттан дакъойх пайдаэцарна тIехь тергам барна кхачо йен чулацам, дешаран а, практикин а хьелашкахь меттан дакъойх пайдаэцаран бухера карадерзарш а, хаарш а кхиор; хIинцалерчу нохчийн литературни меттан норманех болу йуьхьанцара кхетамаш кхоллар. ХIара блок тIехъажийна йу (Iамийнчун гурашкахь) хIинцалерчу нохчийн литературни меттан норманаш практикехула карайерзорна; дахаран йерриге сферашкахь нохчийн маттах пайдаэцарехь жобпаллин а, кхетаме а йукъаметтиг кхиорна.

«Къамел кхиор» цӀе йолу кхоалгӀа блок. Чулацаман коьртачу декъах кху блокехъ тексташца бен болх бу: кхета хаар кхиор, йеллачу тексташна анализ йар, тайп-тайпанчу функционални-маӀӀнийн тайпанийн, жанрийн, стилийн шен тексташ кхоллар.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Ӏаморан Ӏалашо а, хьесапаш а
Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран тӀегӀанехъ «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Ӏаморан **Ӏалашо** – дешархойн коммуникативни хьуьнарш кхоллар (барта а, йозанан а, монологан а, диалоган а къамел кхиор), уьш къамелан гӀуллакхдарна практикехъ йукъабалор; дешархошкахъ нохчийн маттах а, халкъан культурица цуьнан уьйрах а билгал долу хаарш кхоллар.

Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран тӀегӀанехъ «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Ӏаморан **хьесапаш ду** дешархошкахъ кхоллар а, кхиор а:

- нохчийн меттан шатайпаналлех, къоман ламастех, шен халкъан культурех йуьхьанцара кхетам; этнически кхетам (самосознани) кхиор;

- нохчийн матте позитиван эмоцин-мехаллин йукъаметтиг, цуьнан цӀеналла а, башхалла а ларйарехъ декъах хиларан синхаам; нохчийн матте бовзаран дог дар, шен къамел кхачаме дало гӀертар;

- тӀекеренан Ӏалашонашца, хьелашца, хьесапашца богӀу меттан гӀирсаш харжарехула, нохчийн маттахъ жамӀаш дарехула а, шена хетачунна бух балорехула долу хьуьнар кхоллар а, кхиор а;

- хьехархочун/одноклассникийн барта аларш хазарехъ тӀеэца хьуьнар кхоллар а, кхиор а;

- нийса йеша а, нийса йазйан а, урокан темехула диалогехъ а, коллективан беседехъ дакъалаца, чолхе доцу барта монологан аларш а, йозанан тексташ а хӀитто хаар кхоллар а, кхиор а;

- нохчийн меттан системех а, хӀоттамах а болу йуьхьанцара кхетамаш (фонетикех, графикех, лексикех, морфемикех, морфологех, синтаксисах);

- функционални говзалла а, хийцалучу дуьненаца кхиаме зӀе латто а, кхин дӀа долчу кхиаме дешарна кийча хилар а кхоллар а, кхиор а.

Дешаран планехъ «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан меттиг

Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца цхьаьнадогӀуш, «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет «Ненан мотт а, ненан маттахъ литературин йешар а» предметан областана йукъа а йогӀу, Ӏамо тӀейожош а йу.

«Ненан (нохчийн) мотт» Ӏаморна леринчу сахьтийн йукъара терахъ – 405 с.

(хӀора классехъ кӀирнах 3с.): 1-чу классехъ – 99 с., 2-чу классехъ – 102 с., 3-чу классехъ – 102 с., 4 классехъ – 102 с.

Дешаран учрежденин бакъо йу дешаран предмет Ӏаморна деллачу сахьтийн барам, дешаран йукъаметтигийн декъашхоша кхуллучу планан декъан сахьтийн чобтах ша алсамбаккха.

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

1 класс

Йоза-дешар Ӏамор

Къамел кхиор

Гайтаме-васте моделийн гӀоьнца къамелах болу йуьхьанцара кхетам.

Къамел суьртийн а, схемийн а гӀоьнца маӀӀнийн дакъошка (предложенешка) декъар.

Текстах болу йуьхьанцара кхетам. Хозуьйтуш ша йоьшуш а, ладугӀуш а текстах кхетар.

ХӀума а, цуьнан цӀе йоккху дош а.

(Мила?), (хӀун?) бохучу хаттаршна жобпаш лун дешнаш. ХӀуманийн дараш гойту дешнаш. Дашах а, предложенех а йукъара кхетам.

Ӏаморан диалогехъ дакъалацар. Билгалиьхначу теманашна а, хьелашна а йуьхьанцара диалог хӀоттор.

Сюжетан суъртех а, шайн ловзарех а, занятех а, тергамех а дийцаран кепехь кегий дийцарш хИттор.

Къамелан гИллакхаш. Нохчийн меттан гИллакхе дешнаш (маршалла хаттар– *Иуьйре дика хуьлда! Суьйре дика хуьлда! Де дика хуьлда! Иодика йар – Иодика йойла! благодарность – Дела реза хуьлда! Баркалла! ...*).

Хаттаран предложенин интонаци (йиш).

Нохчийн маттехула йолчу тексташкахь оьрсийн маттара тЕэцна дешнаш довзар.

Дош а, предложени а

Дешан маьИнин тергам. Гергара а, дуьхьалара а маьИна долу дешнаш. Уьйр лелорехь дешан меттиг а, цуьнан гИуллакх а. Къамелехь хИуманаш, хИуманийн билгалонаш, дараш билгалдечу дешнех нийса пайдаэцар.

Дош а, дешнийн цхьаьнакхетар а.

ХИума (объект) йовзар санна дош тЕэцар. Дешан маьИнина тЕхь тергам.

Дош а, цо билгалйо хИума а йовзар (къастар).

Дош а, предложени а йовзар. Предложеница болх бар: дешнаш билгалдахар, церан хьалх-тIаьхьалла (рогIалла) хийцар. Предложенин йозанан кеп йалор. Тайп-тайпанчу эшарца (интонацица) предложенеш дIайешар. Интонированин (иэшарца йешаран) хаарш шардар. Текстера предложенийн барам билгалбар.

Диалог.

1-на тЕра 10-на тЕкхаччалц дагардар.

Фонетика

Къамелан аьзнаш. Дешан аьзнийн хIоттаман а, цуьнан маьИнийн а цхьаалла. Дашехь долчу аьзнийн хьалх-тIаьхьалла а, аьзнийн барам а къастор. Схемина тЕ а тевжаш, къамелан аьзнийн характеристика йар. Нохчийн меттан аьзнаш оьрсийн меттан аьзнашца дустар.

«К» элпаца билгалде аьзнаш.

Цхьана йа масех озаца къаьсташ долу дешнаш дуьхь-дуьхьал хИттор: *лом, лам, кхор, кор, лу, ло*. Дешан аьзнийн анализ, аьзнийн моделащца болх бар: дешан аьзнийн хIоттаман модель йиллар, билгалйинчу моделаца догIу дешнаш далор.

Мукъа, мукъаза аьзнаш а, зевне, къора мукъаза аьзнаш а довзар (къастар).

Нохчийн меттан ша-тайпа аьзнаш: *кх, къ, кI, аь, оь, уь, юь, яь, хь, гI, nI, mI, xI, цI, чI, I*.

Дешдакъа аларан уггаре жима дакъа санна. Дешнаш дешдакъошка декъар. Дашехь дешдакъойн барам. Дешнаш дешдакъошца дешар.

Графика

Аз а, элп а довзар (къастар): элп аз билгалден хьаьрк санна. Нохчийн меттан элпаш. Доккха а, могIанан а элп. Абат (алфавит). Нохчийн алфавитан оьрсийн алфавитах къастар. Нохчийн графийн дешдакъойн принцип. Нохчийн меттан шина хьаьркаца билгалдо ша-тайпа мукъа (*аь, уь, оь*) а, мукъаза (*гI, кх, къ, кI, nI, mI, xI, хь, цI, чI*) а элпаш. Элп *I*. Дешнийн аьзнийн-элпийн анализ.

Е, ё, ю, я, й элпийн гИуллакх.

Адабийн фамилешкахь а, цIерашкахь а, дийнатийн а, гIалийн, йартийн, урамийн цIерашкахь а доккха элп *е, ё, я, яь, ю, юь* йаздар.

Нохчийн алфавитехь элпийн хьалх-тIаьхьалла.

Йешар

Дешдакъошца йешар (мукъа аз билгалдечу элпе хьаьжжина). Дешдакъошца шера а, индивидуальни темпаца йогIучу сихаллица дийнна дешнашца а йешар. Сацаран хьаьркашца йогIучу соцунгIашца а, интонацица (иэшарца) а йешар. Дешнаш, дешнийн цхьаьнакхетарш, предложенеш, йаккхий йоцу тексташ кхеташ йешар. Йаккхий йоцу прозин текстийн а, стихотворенийн а исбаьхьаллин йешар. Хьехархочун хаттаршна тIетевжаш а, шеггара а текст схьайийцар.

Нийсааларан (орфоэпин) йешар (дийнна дешнаш деша дуьйлалуш). Нийсайаздаран (орфографин) йешар (проговаривание), дIайоьшуш йазйарехь а, схьайазйарехь а ша шен таллам (самоконтроль) баран гIирс санна.

Йоза

Йоза Iамор а, каллиграфин говзалла кхоллар а. Йоза кхочушдечу хенахь, ларбан оьшу уьнахцIоналлин лехамаш бовзийтар. Куьйган пIелгаш лелоран жигаралла (мелкая моторика) а, паргIат куьг лелор а кхиор.

Тетрадь тIехь кехатан агIонан шортонехь а, классан уьнан шортонехь а ориентаци йан хаар кхиор.

Йозанан даккхий а, могIанан а элпаш дIайаздар карадерзор. ЦIена а, къаьсташ долчу а хотIаца йаздар. ДIадоьшуш дешнаш а, предложенеш а йазйар.

Текст нийса схьайазйаран приемаш а, хьалха-тIаьхьалла а.

Элпийн боцу графин гIирсийн гIуллакхах кхетар: дешнашна йукъарчу кIайдарган, сехьадаккхаран хьаьркан.

Орфографи а, пунктуаци а

Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: дешнаш къаьстина йаздар; предложенин йуьххьехь а, долахь цIерашкахь а (адамийн цIерашкахь, дийнатийн, гIалийн, йартийн, урамийн а цIерашкахь) а доккха элп йаздар; адамийн цIерашкахь, фамилешкахь, дайн цIерашкахь а *я, яь, ю, юь, е, ё* элпийн а, долахьчу цIерашкахь а, тIеэцначу дешнашкахь а *я, ю, е, ё* элпийн а нийсайаздар; нохчийн меттан шалхачу мукъазчу элпийн (*хь, кх, цI, къ, пI, ...*) нийсайаздар; *ю, ы, ф, я, ц* элпашца долчу дешнийн нийсайаздар; мукъазчу аьзнийн цхьаьнакхетарш доцчу дешдакьошца долу дешнаш сехьадахар; предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш.

Систематически курс

Маттах болу йукъара хаамаш

Мотт адамийн уьйр лелоран коьрта гIирс санна. ТIекеренан Iалашонаш а, хьелаш а.

Фонетика

Къамелан аьзнаш. Мукъа, мукъаза аьзнаш а, уьш довзар а. Зевне, къора мукъаза аьзнаш а, уьш довзар а. Нохчийн меттан ша-тайпа аьзнаш.

Дешдакъа. Дашехь дешдакьоьн барам. Дешнаш дешдакьошка декъар (мукъазчу аьзнийн цхьаьнакхетарш доцу атта дешнаш).

Графика

Аз а, элп а. Аьзнаш а, элпаш а довзар. Нохчийн меттан ша-тайпа (шалха) элпаш.

ТIеэцначу дешнашкахь бен пайда ца оьцу *е, ё, ю, я* элпаш. Адамийн цIерашкахь, фамилешкахь, дайн цIерашкахь а, дийнатийн цIерашкахь а доккха элп.

Нохчийн абат (алфавит): элпийн цIераш, церан хьалх-тIаьхьалла. Дешнийн къепйоза роIаллехь нисдархьама, абатах пайдаэцар.

Элпийн боцу графин гIирсаш: дешнашна йукъара кIайдарг, сехьадаккхаран хьаьрк.

Орфоэпи

Аьзнаш а, аьзнийн цхьаьнакхетарш а алар: шала мукъаза [*кхкх*], [*mm*], [*ll*], *и.д.кх*.

Лексика

Дош меттан дакъа санна (довзийтар).

Дош хIуманан, хIуманан билгалонан, хIуманан даран цIе санна (довзийтар).

Синонимаш а, антонимаш а (йукъара кхетам, терминаш а ца йалош).

Синтаксис

Дешнийн цхъаьнакхетар (довзийтар). Предложени меттан дакъа санна (довзийтар).

Предложенехь дешнийн къепе. Предложени дIайазйаран бакъонаш. МаьIнийн хаттарийн гIоьнца предложенехь дешнийн уьйр билгалйаккхар. Кепех йохийна предложенеш йухаметтахIиттор. Цхъаьнатоьхначу дешнийн кепех предложенеш хIиттор. Предложенин схема. Предложенин схема йешар. Предложени а, цуьнан схема а йустар (соотнесение). Схемехула а, билгалдинчу дешнашкаула а предложенеш хIиттор.

Текст. Текстан билгалонаш. Текстан тема а, цIе а.

Орфографи а, пунктуаци а

Нийсайазйаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: предложенехь дешнаш къаьстина йаздар; предложенин йуьххьехь а, долахь цIерашкахь а доккха элп йаздар: адамийн цIерашкахь а, фамилешкахь а, дийнатийн цIерашкахь а; адамийн цIерашкахь, фамилешкахь, ден цIерашкахь, дийнатийн цIерашкахь *я, яь, ю, юь, е, ё* элпийн нийсайаздар, тIеэцначу дешнашкахь *я, ю, е, ё* элпийн нийсайаздар; нохчийн меттан мукъазчу элпийн (*хь, хI, кх, чI, и.д.кх.*) нийсайаздар; *и, ь, ы, ф* элпашца долчу дешнийн нийсайаздар; дешнаш сехьадахар; предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш: тIадам, хаттаран а, айдаран а хьаьркаш.

Текст схъайазйаран алгоритм.

Къамел кхиор

Къамел адамашна йукъахь тIекере лелоран коьрта кеп санна. Барта а, йозанан а къамел: коьрта башхаллаш (отличия). Дош къамелан дакъа санна. Къамелехь дешан маьIна (роль). Предложени а, текст а къамелан дакъош санна (довзийтар). Текстан цIе. Шен (собственный) текст хIоттор.

ТIекеренан хьелаш: тIекеренан Iалашо, хьаьнца, мичахь кхочушхуьлу тIекере. Барта тIекеренан хьелаш (диалогаш ролашца йешар, видоматериалашка хьажар, аудиозаписе ладогIар).

Дешаран а, Iер-дахаран а хьелашкахь къамелан этикетан норманаш (маршалла хаттар, Iодика йар, бехк цабиллар дехар, баркалла алар, дехар дар).

2 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Мотт адамийн тIекеренан коьрта гIирс а, къоман культурин хилам а санна. Россин а, дуьненан а меттан шортенан тайп-тайпаналлех йуьхьанцара кхетамаш. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ.

Фонетика, графика, орфоэпи

Аьзнийн маьIна къасторан гIуллакх; аьзнаш а, элпаш а; зевне, къора мукъаза аьзнаш довзар. Озан башхаллин характеристика: мукъа – мукъаза; зевне – къора мукъазнаш. Нохчийн меттан ша-тайпа мукъа фонемаш (*аь – аь, оь – оь, уь – уь*) а, уьш элпашца билгалйар а (*аь, оь, уь, яь, юь*). *Я, яь, ю, юь, е(ё)* элпашца дешнаш. *Э, е* элпашца дешнаш. Деха а, доца а мукъанаш. *Й* элпаца долу дешнаш. Нохчийн меттан ша-тайпа мукъаза фонемаш (*гI, кI, къ, кх, пI, тI, хI, хь, цI, чI, I*) а, уьш элпашца билгалйар а. *И, ь, ы, ф* элпашца долу дешнаш. Шеконца [*овь*], [*ой*], [*эв*] хеза дешнаш нийсайаздар.

Дешнаш дешдакъошка декъар (мукъаза элпийн цхъаьнакхетарш дерш а цхъаьна).

Дошамашца болх беш алфавитах болчу кхетамах пайдаэцар.

Элпийн боцу графикаин гIирсаш: дешнашна йуккъехь кIайдарг, сехьадаккхаран хьаьрк, абзац (цIен могIа), сацаран хьаьркаш (Iамийнчун барамехь).

Лексика

Дош декаран а, маьIнин а цхъаалла санна. Дешан лексикин маьIна (йукъара кхетам).

Текстехула дешан маьIна билгалдаккхар йа дошаман гIоьнца маьIна нисдар.

ЦхъанамаьIнийн а, дукхамаяьIнийн а дешнаш (атта дешнаш, тергам).

Къамелехь синонимех а, антонимех а пайдаэцарна тӀехь тергам.

Дешан хӀоттам (морфемика)

Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна. Цхъанаораман (гергара) дешнаш. Цхъанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш. Дешнашкахь орам къастор (аттачу меттигашкахь).

Морфологи

Къамелан дакъош

ЦӀердош (довзийтар): йукъара маӀна, хаттарш («мила?», «хӀун?»), къамелехь пайдаэцар. Йукъара а, долахь а цӀердешнаш (фамилеш, цӀераш, дайн цӀераш, дийнатийн цӀераш, меттигийн цӀераш).

Хандош (довзийтар): йукъара маӀна, хаттарш («хӀун до?», «хӀун дина?», «хӀун дийр ду?»), къамелехь пайдаэцар.

Билгалдош (довзийтар): йукъара маӀна, хаттарш («муха?», «хъенан?» «стенан?»), къамелехь пайдаэцар.

ДештӀаьхье. Уггар йаьржина дештӀаьхьенаш: *тӀе, тӀера, чу, чуьра, кӀел*, и.д.кх.

Синтаксис

Предложенехь дешнийн къепе; предложенехь дешнийн уьйр (карладаккхар).

Предложени меттан дакъа санна. Предложени а, дош а. Предложенин дашах къастар.

Аларан Ӏалашоне хьаьжжина, предложенийн тайпанаш: дийцаран, хаттаран, тӀедожоран предложенеш.

Синхаамийн изшаре (эмоцин окраске) хьаьжжина, предложенийн тайпанаш (интонацехула (изшарехула): айдаран а, айдаран йоцу а предложенеш.

Орфографи а, пунктуаци а.

1-чу классехь Ӏамийна нийсайаздаран бакъонаш карлайахар. Предложенин йуьххьехь а, долахь цӀерашкахь а доккха элп (цӀераш, фамилеш, дийнатийн цӀераш); предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш; дош цхъана моӀарера вукху моӀаре сехьадаккхар (дешан морфемин декъадалар тидаме а ца оьцуш);

Нийсайаздаран син иралла нийсайаздаран гӀалат дан тарлун меттигах кхетар санна. Дешан йаздар къасторхьама (нисдархьама), Ӏаматан тӀерачу нийсайаздаран дошамах пайдаэцар.

Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: долахь цӀерашкахь доккха элп: цӀераш, фамилеш, дайн цӀераш, дийнатийн цӀераш, меттигийн цӀераш; йукъарчу цӀерашкахь а, кхечу къамелан дакъошкахь а (нохчийн меттан дешнашкахь) *я, яь, ю, юь, е (Ӏ)* элпийн нийсайаздар, тӀеэцначу (йукъарчу) дешнашкахь *я, ю, е (Ӏ)* элпийн нийсайаздар; долахь цӀерашкахь: цӀерашкахь, фамилешкахь, дайн цӀерашкахь, дийнатийн цӀерашкахь, меттигийн цӀерашкахь (нохчийн меттан дешнашкахь) *я, яь, ю, юь, е (Ӏ)* элпийн нийсайаздар, тӀеэцначу дешнашкахь (дохлахь цӀерашкахь) *я, ю, е (Ӏ)* элпийн нийсайаздар; нохчийн меттан мукъазчу элпийн (*къ, кӀ, кх, гӀ, и.д.кх.*) нийсайаздар; шеконца [*оьв*], [*ой*], [*эв*] хезачу дешнийн нийсайаздар (*-эв, -аьв, -ев*); *ц, ь, ы, ф* элпашца долчу дешнийн нийсайаздар; деха мукъа *и, уь* хезачохь *й* элп йаздар; дештӀаьхьенаш цӀердешнашца къаьстина йазйар.

Къамел кхиор

Коммуникативни хьесап эвсараллица кхочушдархьама, барта тӀекеренан Ӏалашонашца а, хьелашца а цхъаьнабогӀу меттан гӀирсаш харжар (деллачу хаттарна жоп далархьама, шена хетарг алархьама). Къамел дан хаар (дӀадола, къамелехь дакъалаца, къамел чекхдаккха, тидам тӀеберзо, и. д.кх.). Къамелан диалоган кеп практикехь карайерзор. Дешаран а, Ӏердахаран а тӀекеренан хьелашкахь къамелан этикетан норманаш а, орфоэпин (нийсааларан)

норманаш а ларйар. Цхъаьна гIуллакхдарехъ шимма цхъаьна а, тобанашкахъ а болх дIахъуш, бартбан а, йукъарчу сацаме ван а хаар.

Суьртан репродукцихула барта дийцар хIоттор. Ша бинчу тергамашкахула а, хаттаршкахула а барта дийцар хIоттор.

Текст. Текстан билгалонаш: текстера предложенийн маъIнийн цхъаалла; текстера предложенийн хьалх-тIаьхьалла; текстехъ кхочушхилла йаьлла оила гайтар. Текстан тема. Коьрта оила. Текстан цIе. Билгалйинчу тексташна цIе харжар. Текстан дакъойн (абзацийн) хьалх-тIаьхьалла. Предложенийн а, абзацийн а рогаьлла талхийна тексташ нисйар.

Текстын тайпанаш: суртхIоттор, дийцар, оилайар, церан башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар).

Декъалдар а, декъалдаран открытка (диллина кехат) а.

Текстах кхетар: текстехъ болчу хааман буха тIехъ цхьалха жамIаш кепе далоран хаар кхиор. Нийсачу интонацица (изшарца) текстан хозуьйтуш исбаьхьаллин йешар.

Хаттаршна тIе а тевжаш, 25-35 дешан барамехъ йолу дийцаран текст ма-йарра схьайийцар.

3 КЛАСС

Нохчийн маттах болу хаамаш

Нохчийн мотт тIекеренан мотт санна. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ, лингвистикин эксперимент.

Фонетика, графика, орфоэпи

Нохчийн меттан аьзнаш: мукъа/мукъаза, къора/зевне мукъазнаш. Деха а, доца а мукъа аьзнаш.

Йеха а, йоца а дифтонгаш *иэ, уо*, уьш йазйар. Нохчийн маттахъ *ь* гIуллакх. *ь, ь* долчу дешнашкахъ (*айъа, тетрадь...*) аьзнийн а, элпийн а хIоттаман базар (соотношение).

Дошамашца, справочникашца, каталогашца болх беш, алфавитах пайдаэцар.

Аьзнийн а, аьзнийн цхъаьнакхетарийн а аларан норманаш; дешнашкахъ мукъачу аьзнийн дохалла (нохчийн маттахъ жигара пайдаоьцучу дешнийн масалшца).

Лексика

Дешан лексикин маъIна.

Дешан нийса а, тIедеана а маъIна (довзийтар).

Дешан хIоттам (морфемика)

Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна; цхъанаораман (гергара) дешнаш; цхъанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш; цхъанаораман дешнаш а, синонимаш а довзар; дешнашкахъ орам къастор (аттачу дешнашкахъ); чаккхе, дешан хийцалуш долу дакъа санна.

Цхъанаораман дешнаш а, цхъана дешан кепаш а. Орам, дешхьалхе, суффикс – дешан маъIне дакъош. *-р, -хо, -ча* суффиксашца долу дешнаш. Хьастаран-жимдаран суффиксашца дешнаш кхоллар (*цIа-цIелиг, кема-кемалг...*).

Морфологи

ЦIердош: йукъара маъIна, хаттарш, къамелехъ пайдаэцар.

Долахъ (фамили, цIе, ден цIе, дийнатийн цIераш, меттигийн цIераш, говзарийн, газетийн, журналийн цIераш...) а, йукъара а цIердешнаш. ЦIердешнийн терахьашца хийцадалар. Цхьаллин терахьан а, дукхаллин терахьан а бен кеп йоцу цIердешнаш. ЦIердешнийн классаш. ЦIердешнийн классийн гайтамаш. ЦIердешан дожар. ЦIердешан дожар билгалдаккхар. ЦIердешнийн дожаршца а, терахьашца а хийцадалар.

Билгалдош: йукъара маъIна, хаттарш (*муха? хьенан? стенан? муханиг?*), къамелехъ пайдаэцар. Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш. Билгалдешнийн классашца а, терахьашца а, дожаршца а хийцадалар.

Церметдош (йукъара кхетам). Йаххыйн церметдешнаш а, кьамелехь царах пайдаэцар а. Текстехь цхьана дешан ца оьшу йух-йуха далор дIадаккхархьама, йаххыйн церметдешнех пайдаэцар.

Хандош: йукъара маIна, хаттарш, кьамелехь пайдаэцар. Хандешан билгалза кеп. Хандешан карара, йахана, йогIу хан.

ДештIаьхье (карладаккхар). ДештIаьхьенаш *mIe*, *чу*, церан дешхьалхенех (*mIe*-, *чу*-) кьастар.

Ца, ма дакьалгаш а, церан маIна а.

Синтаксис

Предложени. Дешнийн цхьаьнакхетар. МаIнийн (синтаксисан) хаттарийн гIоьнца предложенехь дешнашна йукъара уьйр билгалйаккхар.

Предложенин коьрта меженаш: подлежащи, сказуеми. Предложенин коьртаза меженаш (тайпанашка а ца йоькуш). Йаьржина а, йаржаза а предложенеш.

Хуттург йоцчу а, *а* хуттургаца йолчу а предложенин цхьанатайпанчу меженашна тIехь тергам.

Орфографи а, пунктуаци а

Орфографин син иралла нийсайаздаран гIалат дан тарлун меттигах кхетар санна; ша хIоттийна а, билгалиаьхна а тексташ талларехь таллам а, ша шена таллам а (карладаккхар а, нийсайаздаран керлачу коьчалехь пайдаэцар а).

Нийсайаздаран (орфографин) дошамах дешан нийсайаздар кьастош (нисдеш) пайдаэцар.

Нийсайаздаран бакьонаш а, царах пайдаэцар а: долахь цIерашкахь (фамилеш, цIераш, дайн цIераш, дийнатийн цIераш, меттигийн цIераш, говзариин, журналийн, газетийн... цIераш) а, йукъарчу цIерашкахь *я, яь, ю, юь, е* элпийн нийсайаздар (карладаккхар а, тIечIагдар а); *йеха* а, *йоца* а *иэ, уо* дифтонгийн нийсайаздар; чаккхенгахь *-г, -к* элпаш долчу цIердешнашкахь *а* *йа* *и* элп йаздар; дешан чаккхенгахь шала мукъаза элпаш йаздар (*дитт, мотт, балл...*); нохчийн меттан шатайпа мукъаза элпаш нийсайаздар (*ккх, ккь, чкI...*); дешан чаккхенгахь *н* элп йаздар; дештIаьхьенаш йаххыйн церметдешнашца кьаьстина йаздар; дакьалгаш *ца, ма* хандешнашца кьаьстина йаздар; *й, ь, ь* элпашца долу дешнаш сехьадахар; шала мукъазчу элпашца (*лл, тт, сс...*) долу дешнаш сехьадахар; шалхачу шала мукъазчу элпашца (*ккх, ткь, чкь...*) долу дешнаш сехьадахар; цIердешнийн дукхаллин терахьан чаккхе; дештIаьхьенийн нийсайаздар; *ца, ма, дакьалгашца* дешхьалхенийн цхьаьна а, кьаьстина а йаздар.

Кьамел кхиор

Кьамелан этикетан норманаш: барта а, йозанан а кхайкхар, дехар дар, бехк цабиллар дехар, баркалла алар, духатохар, и.д.кх. Дешаран а, Iер-дахаран а тIекеренан хьелашкахь кьамелан этикетан норманаш а, нийсааларан (орфоэпин) норманаш а ларйар. Диалогехь а, дискуссехь а шена хетарг кепе дало, тIечIагIдан; барт бан а, цхьаьна гIуллакхдарехь йукъарчу сацамна тIетан а; шимма цхьаьна, тобанашца болх кхочушбеш, дарашна тIехь таллам (контроль) бан (барта уьйр йан) гIо ден кьамелан гIирсаш.

Нохчийн мотт ца хуучу нахаца тIекере лелоран хьелашкахь кьамелан этикетан башхаллаш.

Текстан план. Текстан план хIоттор, йеллачу планаца текст йаздар. Йаххыйн церметдешнийн, синонимийн, хуттургийн гIоьнца текстехь предложенийн уьйр. Текстехь коьрта дешнаш.

Текстийн тайпанаш (дийцар, суртхIоттор, ойлайар) кьастор а, билгалйинчу кепан шен тексташ кхоллар а.

Кехатан, дIакхайкхоран (объявленин) жанр.

Массара цхьаьна йа ша хIоттийнчу планаца текст схьайийцар.

Талламан, довзийтаран йешар.

4 КЛАСС

Нохчийн маттах болу хаамаш

Нохчийн мотт Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт санна. Мотт – халкъан синъобздангаллин коьртачу мехаллех цхьаь санна. Мотт бовзаран тайп-тайпана некъаш: тергам, анализ, лингвистикин эксперимент, миниталлам, проект.

Фонетика, графика, орфоэпи

Йеллачу параметрашца дашехь а, дашехь доцуш а аьзнийн характеристика, дустар, классификаци йар. Дешан аьзнийн-элпийн таллам.

Къамел даран (говoreние) а, йешаран а процессехь нийса интонаци (иэшар). Аьзнийн, аьзнийн цхьаьнакхетарийн аларан норманаш; дешнашкахь, хинцалерчу нохчийн литературни меттан норманашца йоглу, йохалла (Iаматехь Iамочу дешнийн кIеззиг масалшна тIехь).

Лексика

Къамелехь синонимех, антонимех, омонимех пайдаэцарна тIехь тергам.

Къамелехь дешнийн чIагIделлачу цхьаьнакхетарех (фразеологизмех) пайдаэцарна тIехь тергам (довзийтар).

Дешан хIоттам (морфемика)

Хийцалучу дешнийн хIоттам, морфемаш атта къасталучу дешнашкахь орамаш, дешхьалхенаш, суффиксаш, чаккхенаш билгалйахар (Iамийнарг карладаккхар).

Дешан лард. Чолхе дешнаш (довзийтар).

Морфологи

Коьрта а, гуллакхан а къамелан дакъош (йуьхьанцара довзийтар).

Цердош. Цердешнийн легар. 1, 2, 3, 4-чу легарийн цердешнаш. Долахь цердешнийн легар (цIераш, фамилеш).

Билгалдош. Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш. Билгалдешнийн легар.1,2-чу легаран билгалдешнаш. Легалуш доцу билгалдешнаш (хьенан? стенан? хаттаршна жоп лун билгалдешнаш).

Терахьдош. Масаллин а, рогааллин а терахьдешнаш.

Церметдош. Йаххьийн церметдешнаш (карладаккхар). Цхьаллин а, дукхаллин а терахьан йаххьийн церметдешнийн дожаршца хийцадалар.

Хандош. Хандешан билгалза кеп. Хандешнийн карара, йахана, йоглу хан. Хандешнаш хенашца хийцадалар.

Куцдош (йукъара кхетам). МаьIна, хаттарш, къамелехь пайдаэцар.

ДештIаьхье.

Хуттург. Цхьалхе а, чолхе а предложенешкахь хуттургаш.

Дакъалгаш *ца, ма*, церан маьIна.

Синтаксис

Дош а, дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а, церан тераллех а, башхаллех а кхетар; аларан Iалашоне хьаьжжина, предложенийн тайпанаш (дийцаран, хаттаран, тIедожоран); синхаамийн иэшаре (айдаран а, айдаран йоцу а) хьаьжжина, предложенийн тайпанаш; йаьржина а, йаржаза а (Iамийнарг карладаккхар). Цхьалхечу предложенин синтаксически таллам.

Цхьанатайпанчу меженашца йолу предложенеш: хуттургаш йоцу а, хуттургашца йолу а.

Цхьанатайпанчу меженашца йолчу предложенешкахь дагардаран интонаци (иэшар).

Цхьалхе, чолхе предложени (йовзийтар).

Орфографи а, пунктуаци а

Орфографин син иралла нийсайаздаран гIалат дан тарлун меттигах кхетар санна; ша хIоттийна а, схъакховдийна а тексташ талларехъ таллам а, ша шена таллам а (карладаккхар а, нийсайаздаран керлачу коьчалехъ пайдаэцар а).

Нийсайаздаран (орфографин) дошамах, дешан нийсайаздар къастош (нисдеш), пайдаэцар.

Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: дешхьалхенийн цхьаьна а, къаьстина а йазйар; хуттургаш йоцуш а, хуттургашца а цхьаьнатоьхначу предложенешкахъ сацаран хьаьркаш.

Шина цхьалхечу предложенех лаьтгачу чолхечу предложенехъ сацаран хьаьркаш (тергам).

Къамел кхиор

Барта а, йозанан а тIекеренан хьелаш (кехат, декъалваран открытка, дIакхайкхор (объявлени), и.д.кх.); диалог; монолог; текстан цIарехъ текстан тема йа коьрта оила гайтар.

Йозанан къамелан нийса хилар, хьал долуш хилар, исбаьхьалла а тидаме а оьцуш, тексташ (йелларш а, шен а) нисйар.

Схьаййцар, дIайазйар (текстан барта а, йозанан кепехъ а ма-йарра схьаййцар, текстан барта хоржуш схьаййцар).

Сочинени йозанан белхан тайпа санна.

Талламан, йовзийтаран йешар. Текстехъ гучу кепехъ балийна хаам лахар. Текстехъ болчу хааман буха тIехъ цхьалхачу жамIийн кепаш йалор. Текстехъ болчу хааман интерпретаци а, жамIдар а.

ЙУЪХЪАНЦАРЧУ ЙУКЪЪЕРЧУ ДЕШАРАН ТIЕГIАНЕХЪ «НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ПРОГРАММА КАРАЙЕРЗОРАН КХОЧУШДАН ЛОРУ ЖАМИАШ

ЛИЧНОСТНИ ЖАМИАШ

Йуъхъанцарчу школехъ «Ненан (нохчийн) мотт» предмет Iаморан жамIехъ кхетош-кхиоран гIуллакхдаран коьрта некъаш кхочушдечу хенахъ дешархочун кхоллалур ду хIара личностни жамIаш:

гражданско-патриотически кхетош-кхиоран:

- шен Даймахкаца мехалаллин йукъаметтиг кхоллайалар, цу йукъахъ республикин истори а, культура а гойту, ненан мотт Iаморехула а;
- шен этнокультурин а, россин а граждански идентичностах кхетар, Нохчийн Республикин пачхьалкхан маттах санна, ненан (нохчийн) меттан маьIналлех кхетар;
- шен мехкан а, даймехкан а дIадаханчун, таханенан, хиндолчун декъахъ хилар, цу йукъахъ исбаьхьаллин говзаршца болх барехъ, хьелаш дийцаре дарехула а;
- шен а, кхечу а халкъашка ларам, цу йукъахъ исбаьхьаллин говзаршкара масалийн буха тIехъ кхуллаш берг а;
- йукъараллин декъашхочух санна, адамах болу дуьххьарлера кхетам, адаман бакъонех а, жобпаллех а, ларамах а, адаман сийлаллех а, леларан гIиллакх-оьздангаллин норманех а, адамашна йукъарчу йукъаметтигийн бакъонех а, цу йукъахъ исбаьхьаллин говзаршкахъ гайтинарш а;

син-оьздангаллин кхетош-кхиоран:

- шен дахарехъ а, йешарехъ а зеделлачунна тIе а тевжаш, хIора адаман индивидуальность ларар;
- догъэцар а, ларам а, диканиг лаар а гучудаккхар, царна йукъахъ шегара хьал а, синхаамаш а бовзийтархьама, нийса меттан гIирсах пайдаэцар а;

- кхечу адамашна куыйган (физически) а, моральни (обздангаллин) а зен дарна тӀехъажийнчу леларан муылхха а кепаш цайезар (пайдаэца цатарлучу меттан гӀирсех йобзнарш а цхъаьна);

эстетикин кхетош-кхиоран:

- исбаьхьаллин культурица лараме йукъаметтиг а, шовкъ а, искусстван тайпанашна а, шен а, кхечу а халкъийн ламасташна а, кхоллараллина а экамалла;
- исбаьхьаллин гӀуллакхдаран тайп-тайпанчу кепашкахь ша гайта гӀертар, меттан говзаллехь а цхъаьна; тӀекеренан а, ша гайтаран а гӀирсах санна, ненан меттан мехалаллех кхетар;

физически кхетош-кхиоран, могошаллин культура а, эмоцин хьал а кхолларан:

- меттан дешаран процессехь кхин тӀе (тӀетоьхна) хаам лохуш, гонахехь (цу йуккъехь хаамийн а) могошаллин а, кхерамзаллин (шена а, кхечу адамашна а) а дахаран кепан бакъонаш ларйар;
- къамелехь ша гайта тарлун некъаш харжарехь а, къамелан этикетан а, тӀекеренан бакъонийн а норманаш ларйарехь а гучудолу дегӀан а, синӀаткъаман а могошаллин тӀалам бар;

къинхъегаман кхетош-кхиоран:

- адаман а, йукъараллин а дахарехь къинхъегаман маӀнах кхетар, къинхъегаман жамӀаш жобпаллин хьаште хьажор а, лардаран йукъаметтигаш а, къинхъегаман гӀуллакхдаран тайп-тайпанчу кепашкахь дакъалацаран говзаллаш, исбаьхьаллин говзаршкара масалш дийцаре деш, тайп-тайпанчу корматаллашка кхоллалун шовкъ;

экологин кхетош-кхиоран:

- тексташца болх баран процессехь кхуллу Ӏалам Ӏалашдаран йукъаметтиг;
- цунна зен ден дараш цадезар;

Ӏилманан хаарийн мехаллаш:

- дуьненан Ӏилманехула долчу суьртах йуьхьанцара кхетамаш (цу йукъахь меттан системех, дийнна дуьненан Ӏилманехула долчу суьртан цхъана декъах санна, йуьхьанцара кхетамаш);
- довзаран хьашташ, жигаралла, дӀадолорна тӀера хилар, довзарехь хаа лаар а, шен лаамалла а, цуьнца цхъаьна ненан (нохчийн) мотт Ӏаморехь бовзаран хьашто а, и бовзарехь жигаралла а, шен лаамалла а.

МЕТАПРЕДМЕТАН ЖАМӀАШ

Йуьхьанцарчу школехь «Ненан (нохчийн мотт)» предмет Ӏаморан жамӀехь дешархочун кхоллалур ду хӀара дешаран универсальни **довзаран** дараш.

Коьрта маӀинийн дараш:

- тайп-тайпана меттан дакъош дуста (аьзнаш, дешнаш, предложенеш, тексташ), меттан дакъош дустархьама баххаш билгалдаха (къамелан дакъа хилар, грамматикин билгало, лексикин маӀна, и.д.кх.);
- меттан дакъойн тераллаш къасто;
- къастийнчу билгалонца объекташ (меттан дакъош) цхъаьнатоха;
- меттан дакъойн (аьзнийн, къамелан дакъойн, предложенийн, текстийн) классификаци йархьама ладаме билгало къасто; меттан дакъошна классификаци йан;
- хьехархочо йеллачу тергаман алгоритмаца меттан коьчалехь закономерносташ а, бӀостаналла а каро (схьалаха); меттан дакъошца болх беш, дарийн алгоритмана анализ йан, меттан дакъойн анализ йарехь ша дешаран (Ӏамаран) гӀуллакхаш къасто;

- билгалйинчу алгоритман буха тӀехь дешаран а, практикин а хьесап кхочушдан оьшучу хааман тоаме цахилар гучудаккха, кхин тӀе оьшучу хааман хьашт кепе дало;
- меттан коьчална тӀехь тергамбаран хьелашкахь бахьанийн-тӀаьхьалонийн уьйраш билгалйаха, жамӀаш дан.

Коьрта талламан дараш:

- хьехархочун гӀоьнца Ӏалашо кепе йало, меттан объектан, кьамелан хьолан хийцамийн план хӀотто;
- тӀедиллар кхочушдаран масех кеп йуста, уггар йогӀуш йерг харжа (йалийнчу критерийн буха тӀехь);
- схьакховдийнчу планаца чолхе боцу лингвистикин мини-таллам дӀабахьа, схьакховдийнчу планаца проектан тӀедиллар кхочушдан;
- жамӀаш кепе дало а, меттан коьчална тӀехь бинчу тергаман (классификацин, дустаран, талламан) жамӀийн буха тӀехь уьш тешаллашца тӀечӀагӀдан а; билгалйинчу меттан коьчалан анализан процессехь хьехархочун гӀоьнца хаттарийн кепаш йало;
- процессийн а, хиламийн а, церан тӀаьхьалонийн а и санначу йа терачу хьелашкахь хила тарлучу кхиаран прогноз йан.

Хаамца болх бар:

- хаам схьаэцаран хьоста харжа: боьху хаам схьаэцархьама, нисбархьама оьшу дошам;
- билгалдинчу хьостанехь (дошам тӀехь, справочник тӀехь) йеллачу алгоритмаца гучу кепяхь балийна болу хаам схьалаха (каро);
- шенна йа хьехархочо и талла (дошамашна, справочникашна, Ӏаматашна тӀе о хьожуш) схьакховдийначу некъаца бакъ болу а, бакъ боцу а хаам бовза;
- Интернет машанехь хаам (дешан йаздарх, аларх, дешан маьӀнах, дешан схьадаларх, дешан синонимех) лохуш, баккхийчеран (хьехаран белхахойн, дайн-нанойн, законехь векалш болчеран) гӀоьнца информационни кхерамзаллин бакъонаш ларйан;
- дешаран хьесапе хьаьжжина, анализ йан а, кхолла а текстан, видеон-, графикин, озан хаам;
- таблицийн, схемийн кепяхь билгалбинчу лингвистикин хаамах кхета; лингвистикин хаам бовзийтархьама ша схемаш, таблицах кхолла.

Йуьхьанцарчу школахь «Ненан (нохчийн) мотт» предмет Ӏаморан жамӀехь дешархочун кхоллалур ду хӀара дешаран универсальни **коммуникативни** дараш.

ТӀекере:

- хетарг тӀезца а, кепе дало а, бевзачарна йукъахь Ӏалашонашца а, тӀекеренан хьелашца а цхьаьнайогӀу эмоцеш гайта а;
- кьамелхочуьнца лараме йукъаметтиг лело, диалог а, дискусси а дӀайахьаран бакъонаш ларйан;
- хетарг тайп-тайпана хила тарлуш хиларх кхета;
- оьзда а, аргументаш йалош а шена хетарг дӀаала;
- хӀоттийнчу хьесапе хьаьжжина, кьамелан алар хӀотто;
- кьамелан хьоле хьаьжжина, барта а, йозанан кепяхь а тексташ (суртхӀоттор, ойлайар, дийцар) кхолла;
- тергаман, мини-талламан, проектан тӀедахкарийн жамӀех а, шимма цхьаьна а, тобанашца а бинчу белхан жамӀех а нахана гуш-хезаш дӀадийца доцца кьамел дар кечдан;
- кьамел даран (выступленин) текстана иллюстрацин коьчал (дехкина суьрташ, даьхна суьрташ (фото), плакаташ) харжа.

Йуьхьанцарчу школахь Ӏаморан чаккхенгахь «Нохчийн мотт» предмет Ӏаморан жамӀехь дешархочун кхуьур ду хӀара дешаран универсальни **регулятивни** дараш.

Самоорганизацн:

- жамIе кхачархьама, дешаран хьесап кхочушдарехула дарийн план хIотто;
- хьаьржинчу дарийн хьалх-тIаьхьалла (рогIалла) хIотто.

Самоконтроль:

- дешаран гIуллакхдаран кхиаман/аьтто цабаларан бахьанаш кьасто;
- кьамелан а, нийсайаздаран а гIалаташ изшорхьама, шен дешаран дараш нисдан;
- меттан дакъойх пайдаэцархьама, кьасторхьама, характеристика йархьама хIоттийнчу дешаран (Iаморан) хьесапца гIуллакхдаран жамI цхьаьнадало;
- маттехула йолчу коьчалца болх беш дина гIалат схьалаха, нийсайаздаран(орфографин) а, пунктуацин а гIалат схьалаха (каро);
- одноклассникийн гIуллакхдаран а, шен гIуллакхдаран а жамIаш дуста, йалийнчу критерешца церан нийса (объективно) мах хадо.

Цхьаьна гIуллакхдар:

- хьехархочо йеллачу планированин кепан, йукъан гIулчийн а, хенийн а дIанисйаран буха тIехь, стандартни (типовой) хьолехь, йоцачу хенан а, йеххачу хенан а Iалошонаш (йукъара хьесапашкахь дакъалацар тидаме о оьцуш, индивидуальни) кепе йало;
- цхьаьна гIуллакхдаран Iалашо тIеэца, цуьнга кхачаран дараш цхьаьна хIитто: ролаш дIасайекъа, бартбан, цхьаьна бечу белхан процесс а, жамIаш а дийцаре дан;
- куьйгалла дан, тIедиллинарг кхочушдан, аьллачун тIехь хила а кийча хилар гайта;
- белхан шен дакъа жобпаллица кхочушдан;
- йукъарчу жамIехь ша лаьцначу декъан мах хадо;
- йеллачу (схьакховдийнчу) кепашна тIе а тевжаш, цхьаьна ден проектан тIедахкарш кхочушдан.

ПРЕДМЕТАН ЖАМИАШ

1-4 классашкахь «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Iаморо аьтто бо:

- адамийн тIекеренан коьртачу гIирсах санна нохчийн маттах кхета, нохчийн мотт нохчийн халкъан синъобздангаллин коьрта мехалла санна тIеэца;
- халкъан ламасташ а, культура а карайерзорехь а, чIагIйарехь а нохчийн меттан маьIнах кхета;
- ненан мотт бовзаран шовкъ а, и Iамо лаам а гайта;
- Россин Федерацин меттан а, культурин а цхьааллин а, тайп-тайпаналлин а шортенах, Россин халкъийн кхечу меттанашна йукъахь нохчийн меттан меттигах а йуьхьанцара кхетамаш кхолла;
- нохчийн меттан фонетикех, лексикех, грамматикех, орфографех, пунктуацех йуьхьанцара хаамаш кхолла;
- кьамелан гIуллакхдарехь карадерзийнчу хаарех пайдаэца хаар кхолла, кьамелехь Iамийнчу лексикех пайдаэца, карайерзийнчу лексикех а, маттах долчу хаарех а пайда а оьцуш, барта аларш хIитто;
- кьамелан этикетехула Iамийнчу кепех пайда а оьцуш, кьамелан тIекеренехь дакъалаца;
- нохчийн маттахь кьамелан гIуллакхдаран массо а тайпанаш (ладогIар, кьамел дар, йешар, йоза) вовшахтоха а, кхио а, билгалйинчу темехула даккхий доцу дийцарш хIитто хаар кхолла.

КЛАССАШКАХУЛА ПРЕДМЕТАН ЖАМИАШ

1 КЛАСС

Дешархо Iемар ву:

- дош а, предложени а йовза (къасто); предложенешкара дешнаш схьакъасто;
- суьртийн а, схемийн а гIоьнца кьамел маьIнин дакъошка (предложенешка) декъа;
- кьамелехь нохчийн меттан гIиллакхе дешнех пайдаэца (маршалла хаттар– Iуьйре дика хуьлда! Суьйре дика хуьлда! Де дика хуьлда! Iодика йар – Iодика йойла! благодарность – Дела реза хуьлда! Баркалла! ...).

- нохчийн алфавитан оьрсийн алфавитаца йолу башхалла къасто;
- мукъа а, мукъаза а аьзнаш довза (къасто);
- зевне а, къора а мукъазнаш довза (къасто);
- «аз» а, «элп» а кхетамаш бовза (къасто);
- цхъана йа масех озаца къаьсташ долу дешнаш дуьхь-дуьхьал хIиттор: *лом, лам, кхор, кор, лу, ло*;
- *ккх, тт, лл, и.д.кх.* шала мукъазнаш деха цхъа аз санна схъаала;
- схемаина тIе а тевжаш, къамелан аьзнашна характеристика йан;
- Iамош долу нохчийн меттан аьзнаш оьрсийн меттан аьзнашца дуста (соотнести);
- дашехь дешдакъойн барам билгалбаккха (къасто); дешнаш дешдакъошка декъа (атта дешнаш: мукъазчеран цхъаьнакхетарш доцу дешнаш);
- нохчийн абатан (алфавитан) элпийн цIераш нийса йаха; нохчийн абатан (алфавитан) элпийн роIаллех долчу хаарех, кIеззигчу дешнийн къепйоза нисдеш, пайдаэца;
- талхор доцучу цIена къаьстачу хотIаца даккхий а, моIланан а элпаш, элпийн, дешнийн цхъаьнатохарш йаздан;
- Iамийнчу нийсайаздаран бакъонех пайдаэца: нохчийн меттан шатайпанчу элпийн (*аь, оь, уь, юь, яь, гI, кI, къ, кх, пI, тI, хI, хь, цI, чI, I*) йаздар. *и, ь, ы, ф, ё, е* элпашца долчу дешнийн йаздар;
- *е, ё, ю, я, й* элпийн гIуллакх (функциш) къастор;
- предложенехь дешнийн къаьстина йаздар; предложенин чаккхенгахь сацаран хъаьркаш: тIадам, хаттаран а, айдаран а хъаьркаш; предложенин йуьххьехь а, долахь цIерашкахь (цIерашкахь, фамилешкахь, дийнатийн цIерашкахь) а доккха элп; дош дешдакъошца (атта меттигаш: кху кепарчу дешдакъойх лаьтта дешнаш «мукъаза + мукъа») сехьадаккхар;
- дешнаш а, предложенеш а, 25 дашал сов барам боцу тексташ а нийса схъайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- нийсайаздар аларца ца къаьсташ долу дешнаш а, 3-5 дашах лаьтта предложенеш а, 20 дашал сов барам боцу тексташ а олуш дIайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- элпийн боцу графикин гIирсийн гIуллакхах кхетар: дешнашна йукъарчу кIайдарган, сехьадаккхаран хъаьркан;
- Iамийнчу бакъонашна долу гIалаташ, опискаш каро (схъалаха) а, нисйан а;
- йешначу текстах кхета;
- интонаци (иэшар) а, предложенин чаккхенгара сацаран хъаьркашца йогIу соцунгIаш а ларйеш, йоца тексташ хозуйтуш а, дагахь а йеша (кхета а кхеташ);
- текстехь, маьIна нисдан оьшу дешнаш схъалаха;
- дешнийн кепийн гуламах предложени хIотто;
- кеп йохийна предложенеш меттахIитто;
- предложенин схемаш йеша, предложени а, цуьнан схема а йуста (соотнести), схемица а, билгалдинчу дешнашца а предложенеш хIитто;
- сюжетан суьрташкахула а, тергамашкахула а барта 3-5 предложенех лаьтта текст хIотто;
- нохчийн маттехула йолчу тексташкахь оьрсийн маттара тIеэцна дешнаш довза;
- дешаран хьесапаш кхочушдеш, Iамийнчу кхетамех пайдаэца.

2 КЛАСС

Дешархо Iемар ву:

- тIекеренан коьрта гIирс санна, мотт тIеэца;
- тергамах а, анализах а мотт бовзаран некъах санна пайдаэца;
- дашехь дешдакъойн барам билгалбаккха (къасто) (мукъазчеран цхъаьнакхетарш долчу дешнашкахь а цхъаьна); дош дешдакъошка декъа;

- е, ё, ю, я элпийн гҮллакх тидаме а оьцуш, аьзнийн а, элпийн а хІоттаман цхьаьнабар кьасто;
- цхьанаораман дешнаш лаха (каро);
- дашехь орам билгалбаккха (атта меттигаш);
- текстехь дукха маьІнийн дешнех пайдаэцна меттигаш гучуйаха а, церан маьІнех кхета а, дешаран дошамашкахула маьІна нисдан а; синонимех а, антонимех (кхетамийн цІераш а ца йохуш) пайдаэцна меттигаш гучуйаха;
- долахь а, йукъара а цІердешнаш боху кхетамаш кьасто (определять);
- «мила?», «хІун?» бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
- «хІун до?», «хІун дина?», «хІун дийр ду?» бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
- «муха?», «хьенан?», «стенан?» бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
- Іаларан Іалашоне, эмоцин иэшаре хьаьжжина, предложенин тайпа кьасто;
- Іамийнчу нийсайаздаран бакьонех пайдаэца, царна йукъахь: адамийн цІерашкахь, дайн цІерашкахь, фамилешкахь, дийнатийн цІерашкахь, меттигийн цІерашкахь доккха элп; дештІаьхенийн цІердешнашца кьаьстина йазйар;
- дешнаш а, предложенеш а, 45 дашал сов барам боцу тексташ а нийса схьайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- Іамийна нийсайаздаран бакьонаш тидаме а оьцуш, дешнаш, предложенеш, 40 дашал сов барам боцу тексташ а олуш дІайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- опискаш, Іамийнчу бакьонашна долу гІалаташ схьалаха а, нисдан а;
- Іаматан дошамех пайдаэца;
- нийсааларан (орфозпин) норманаш, нийса интонаци (эшар) лар а йеш, барта диалоган а, монологан а аларш (билгалйинчу темина, тергамийн бух тІехь 2-4 предложени) хІитто;
- суьртан репродукцихула барта дийцар хІотто;
- йешначун (хезначун) буха тІехь барта а, йозанан кепахь а (1-2 предложени) цхьалхечу жамІийн кеп кхолла;
- хаттаршца царна йукъара маьІнийн уьйр а кьастош, дешнех предложенеш хІитто;
- декъалдарийн билгалдинчу масалийн анализ дІаьхьарехь декъалваран жанран башхаллаш йийцаре йан, текстийн-декъалдарийн хІоттаман анализ йан;
- текстан тема билгалйаккха а, текстана цуьнан тема гойту цІе тилла а;
- уьйр йоцчу предложенех, текстан дакьойх текст хІотто;
- хаттаршна тІе а тевжаш, 30-45 дешнийн барамехь дийцаран текстан ма-йарра схьайийцар дІайаздан;
- шен дешнашца Іамийнчу кхетамийн маьІнех кхето; Іамийнчу кхетамех пайдаэца.

3 КЛАСС

Дешархо Іемар ву:

- кьоман тІекеренан мотт санна нохчийн меттан маьІнах кхето;
- лингвистикин экспериментах мотт бовзаран некъах санна пайдаэца;
- билгалйинчу параметрашца дашехь а, дашехь доцуш а аьзнийн характеристика йан, дустар кхочушдан, классификаци йан.
- дешан аьзнийн-элпийн анализ йан (транскрипци ца йеш);
- цхьанаораман дешнаш а, цхьана дешан кепаш а кьасто; цхьанаораман дешнаш а, синонимаш а кьасто;
- билгал кьасталучу морфемашца долчу дешнашкахь чаккхе, орам, дешхьалхе, суффикс схьалаха (каро);
- синонимех а, антонимех а пайдаэцна меттигаш гучуйаха; тайп-тайпанчу кьамелан дакьойн дешнашна синонимаш а, антонимаш а йало;
- нийсачу а, тІедеанчу а маьІнехь далийна дешнаш (атта дешнаш) довза;
- текстехь дешан маьІна кьасто;

- кьамелехь а, йозанехь а -р, -хо, -ча суффиксашца долчу дешнех пайдаэца;
- хьастаран-жимдаран суффиксийн гюьнца дешнаш кхолла (*цIа-цIелиг, кема-кемалг...*);
- цIердешнаш довза; цIердешнийн грамматикин билгалонаш кьасто: класс, терахь, дожар;
- билгалдешнаш довза; билгалдешнийн грамматикин билгалонаш кьасто: класс, терахь, дожар;
- лааме а, лаамаза а билгалдешнаш кьасто;
- цхьаллин йа дукхаллин терахьан бен кеп йоцу цIердешнаш кьасто (довза);
- хандешнаш довза; «хIун дан?» бохучу хаттарна жоп лун хандешнаш кьасто; хандешнийн хан билгалйаккха;
- йаххьийн цIерметдешнаш (йуьхьанцарчу кепехь) довза; йаххьийн цIерметдешнех, текстехь ца оьшу йух-йуха аларш дIадахархьама, пайдаэца;
- дештIаьхьенаш а, дешхьалхенаш а кьасто;
- аларан Iалашоне а, эмоцин изшаре а хьаьжжина, предложенин тайпа кьасто;
- предложенин коьрта а, коьртаза (тайпанашка а ца йоькьуш) меженаш лаха;
- йаьржина а, йаьржаза а предложенеш йовза;
- дешнаш, предложенеш, 60 дашал сов барам боцу тексташ нийса схьайазйан;
- Iамийна нийсайаздаран бакьонаш тидаме а оьцуш, 55 дашал сов барам боцу тексташ олуш дIайазйан;
- опискаш а, Iамийнчу бакьонашна долу гIалаташ а лаха, нисдан;
- тайп-тайпанчу тайпанийн текстех кхета, текстех балийна (белла) хаам схьалаха;
- бешначу (хезначу) хааман буха тIехь барта а, йозанехь а (1-2 предложени) цхьалхечу жамIийн кеп кхолла;
- нийсааларан (орфоэпин) норманаш, нийса интонаци (изшар) лар а йеш, барта диалоган а, монологан а аларш (билгалйинчу темина, тергамийн буха тIехь 3-5 предложенеш) хIитто; кьамелан этикетан норманех пайда а оьцуш, шайца кхайкхар, дехар, бехк цабиллар, баркалла алар, духатохар долу йаккхий йоцу барта а, йозанан а тексташ (2-4 предложени) кхолла;
- текстехь предложенийн уьйр кьасто (**а** хуттурган гюьнца);
- текстехь коьрта дешнаш кьасто;
- текстан тема а, текстан коьрта ойла а билгалйаккха;
- текстан дакъош (абзацаш) билгалдаха а, коьртачу дешнийн йа предложенийн гюьнца церан маьIнийн чулацам гайта а;
- текстан план хIотто, цунна тIоьхула текст кхолла а, текст нисйан а;
- йеллачу, массара цхьаьна йа ша хIоттийнчу планаца ма-дарра схьадийцар дIайаздан;
- шен дешнашца Iамийнчу кхетамийн маьIнех кхето; Iамийнчу кхетамех пайдаэца;
- дошаман гюьнца дешан маьIна нисдан;
- мини-таллам дIабахьа, проектан гIуллакхдарехь дакъалаца.

4 КЛАСС

Дешархо Iемар ву:

- Россин Федерацин махкахь меттан а, культурин а тайп-тайпаналлех кхета, мотт халкъан син-оьздангаллин коьртачу мехаллех цхьаь хилар тIеэца;
- тIекеренан коьртачу гIирсах санна, меттан маьIнах кхета; Нохчийн республикин пачхьалкхан а, кьоман тIекеренан а мотт санна, нохчийн меттан меттигах кхета;
- нийса барта а, йозанан а кьамел адаман оьздангаллин йукьара гайтам санна тIеэца;
- деллачу дешнашна синонимаш йало; деллачу дешнашна антонимаш йало;
- кьамелехь маьIна нисдан оьшу дешнаш гучудаха, контекстехула дешан маьIна кьасто;
- атта схьакьасталучу морфемашца долчу дешнийн хIоттамехула таллам бан; дешан

хІоттаман схема хІотто; дешан хІоттам йеллачу схемица цхъаьнабалом;

- карайерзийнчу грамматикин билгалонийн комплексца (Іамийнчун барамехъ), дош билгалчу кьамелан декъан хилар кьасто;
- цІердешнийн грамматикин билгалонаш кьасто: легар, класс, терахъ, дожар;
- билгалдешнийн грамматикин билгалонаш кьасто: терахъ, дожар, кеп (*лааме, лаамаза*);
- билгалдешнаш дожарца лего;
- терахъдешнаш довза а, царах пайдаэца а, масаллин а, роІаллин а терахъдешнаш кьасто;
- хандешан билгалза кеп кьасто (схъалаха); хандешан хан кьасто;
- йуьхъан цІерметдешан йуьхъанцарчу кепан грамматикин билгалонаш кьасто: йуьхъ, терахъ; йаххъийн цІерметдешнех, текстехъ ца оьшу йух-йуха аларш дІадахархъама, пайдаэца;
- дош, дешнийн цхъаьнакхетар, предложени кьасто (йовза);
- аларан Іалашоне а, эмоцин изшаре а хъаьжжина а, предложенийн классификаци йан;
- йаьржина а, йаьржаза а предложенеш йовза;
- цхъанатайпанчу меженашца йолу предложенеш йовза; цхъанатайпанчу меженашца йолу предложенеш хІитто; цхъанатайпанчу меженашца йолчу предложенехъ кьамелехъ пайдаэца;
- цхъалхе йаьржина предложенеш а, шина цхъалхечу предложенехъ лаьтта чолхе предложенеш а дІасакъасто; цхъалхечу предложенина синтаксисан таллам бан;
- Іамийнчу нийсайаздаран бакъонехъ пайдаэца, царна йукъахъ: долахъ цІерашкахъ доккха элп; йукъарчу цІерашкахъ а, кхечу кьамелан дакъошкахъ а (нохчийн меттан дешнашкахъ) *я, яь, ю, юь, е (ё)* элпаш; тІеэцначу (йукъарчу) дешнашкахъ а, кхечу кьамелан дакъошкахъ а *я, ю, е (ё)* элпаш; долахъ цІерашкахъ *я, яь, ю, юь, е (ё)*, тІеэцначу (дохлахъ цІерашкахъ) *я, ю, е (ё)* элпаш; мукъаза элпаш (*къ, кІ, кх, гІ и т.д.*); *-эв, -авь, -ев* йаздаран бакъонаш; оьрсийн маттера а, оьрсийн маттехула а тІеэцначу дешнашкахъ *ц, ь, ы, ф* элпаш йаздар; мукъа аьзнаш [*и*], [*уь*] деа хилар гойтуш, *й* элп йаздар; йеха а, йоца дифтонгаш *иэ, уо*; чаккхенгахъ *-г, -к* элпаш долчу цІердешнашкахъ *а* и *и* элпаш; дешан чаккхенгахъ шала мукъаза элпаш; нохчийн меттан шалха мукъаза элпаш; дешан чаккхенгахъ *и*; цІердешнашца а, йаххъийн цІерметдешнашца а дештІаьхъенийн кьаьстина йазйар; *ца, ма* дакъалгийн хандешнашца кьаьстина йаздар; *й, ь, ь* долчу дешнийн сехъадаккхар; шала мукъазчу элпашца долчу дешнийн сехъадаккхар; шалхачу мукъазчу элпашца долчу дешнийн сехъадаккхар; дукхаллин терахъан цІердешнийн чаккхенаш; дешхъалхенийн цхъаьна а, кьаьстина а (*ца, ма, а*) йазйар; *а* хуттурго а, хуттургаш йоцуш а цхъаьнатоьхначу цхъанатайпанара меженашца йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш; шина цхъалхечу предложенехъ лаьтгачу чолхечу предложенехъ сацаран хъаьркаш;
- 80 дашал сов барам боцу тексташ нийса схъайазйан;
- Іамийна нийсайаздаран бакъонаш тидаме а оьцуш, 75 дашал сов барам боцу тексташ олуш дІайазйан;
- опискаш, Іамийнчу бакъонашна орфографин а, пунктуацин а гІалаташ схъалаха а, нисдан а;
- тІекеренан хьолахъ кхета (муьлхачу Іалашонца, хъаьнца, мичахъ хуьлуш йу тІекере); тІекеренан хьолахъ нийса (адекватни) меттан гІирсаш харжа;
- нийса интонаци, кьамелан зІе хиларан норманаш, орфоэпин норманаш ларйеш, барта диалоган а, монологан а аларш (4-6 предложени) хІитто;
- барта а, йозанан кепахъ (йозанан тІекеренан билгалчу хьолана лерина (кехаташ, декъалваран открьткаш, дІакхайкхорш (объявленеш), и.д.кх.) а, йаккхий йоцу тексташ (3-5 предложенехъ) кхолла;
- текстан тема а, коьрта ойла а кьасто; темина йа коьртачу ойланна тІе а тевжаш, текстана ша цІе тилла;
- предложенийн а, текстан дакъойн а кьеп нисйан;

- йеллачу тексташна план хЮтто;
- текст ма-йарра схъайийцар кхочушдан (барта а, йозанан кепяхъ а);
- текст хоржуш (йукъ-йукъара) схъайийцар кхочушдан (барта);
- билгалйинчу теманашца сочиненеш йазйан (хьалххе кечам биначул тIаьхьа);
- довзийтаран, талламан йешар, хаам лахар кхочушдан; бешначу (хезначу) хааман буха тIехъ барта а, йозанан кепехъ а цхьалхечу жамIийн кепаш йало; текстехъ йолчу хааман интерпретаци йан а, жамIаш дан а;
- шен дешнашца Iамийнчу кхетамийн маъIна даста; Iамийнчу кхетамех пайдаэца;
- дошаман (кехатан а, электронан а носитель тIехъ) гIоьнца, тIаьхьа хьожучу чуваларан хьелашкахъ Интернет чохъ дешан маъIна нисдан.

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

1КЛАСС

№ п/п	Программин дахьойн а, темийн а цѳераш	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс.
		Разделан сахьташ	Талламан белхаш	Холлараллин белхаш	
1.1	Абатал хьалхара мур	8	0	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Дерриге:		8	0	0	
2.1.	Деша а, яздан а 1амош болу абатал мур	78	0	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Дерриге:		78	0	0	
3.1.	Деша а, йаздан а 1амош болу абатал т1аьхьара мур	12	1	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Дерриге:		12	1	0	
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		99	0	0	

Нохчийн меттан тематикин планировани

2 класс

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахьташ	Талламан белхаш	Кхоллара ллин белхаш	
	Дакъа 1. Маттах лаьцна йукъара хаамаш				
1.1	Мотт адамийн тIекеренан коьрта гIирс а, къоман культурин хилам а санна.	1	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
1.2	Россин а, дуьненан а меттан шортенан тайп-тайпаналлех йуьхьанцара кхетамаш. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ.	1	0	0	desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
	Декъехула дерриг сахьташ	2	0	0	
	Дакъа 2. Фонетика, графика, орфоэпии				
2.1.	Аьзнийн маьIна къасторан гIуллакх; аьзнаш а, элпаш а; зевне, къора мукъаза аьзнаш довзар	2	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru.
2.2	Озан башхаллин характеристика: мукъа – мукъаза; зевне – къора мукъазнаш	2	0	0	desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
2.3	Нохчийн меттан ша-тайпа мукъа фонемаш (аь – аь, оь – оь, уь – уьй) а, уьш элпашца билгалйар а (аь, оь, уь, яь, юь). Я, яь, ю, юь, е(ё) элпашца дешнаш.	1	0	0	desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
2.4	Э, е элпашца дешнаш. Деха а, доца а мукъанаш. Й элпаца долу дешнаш.	1	0	0	ps95.ru/dikdosham/
2.5	Нохчийн меттан ша-тайпа мукъаза фонемаш (гI, кI, къ, кх, пI, тI, хI, хь, цI, чI, I) а, уьш элпашца билгалйар а. Ш, ь, ы, ф элпашца долу дешнаш.	2	0	0	desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
2.6	Шеконца [оьв], [оьй], [эв] хеза дешнаш нийсайаздар	1	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/

2.7	Дешнаш дешдакъошка декъар (мукъаза элпийн цхьаьнакхетарш дерш а цхьаьна).	2	0	0	ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
2.8	Дошамашца болх беш алфавитах болчу кхетамах пайдаэцар. Элпийн боцу графикин гIирсаш: дешнашна йуккъехь кIайдарг, сехьадаккхаран хьаьрк, абзац (цIен могIа), сацаран хьаьркаш (Iамийнчун барамехь).	3	0	1	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Декъехула дерриг сахьташ		13	0	0	
Дакъа 3. Лексика					
3.1.	Дош декаран а, маъIнин а цхьаалла санна. Дешан лексикин маъIна (йукъара кхетам).	3	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
3.2	Текстехула дешан маъIна билгалдаккхар йа дошаман гIюьнца маъIна нисдар.	3	0	0.5	www. urok95/ru.
3.3	ЦхьанамаъIнийн а, дукхамаъIнийн а дешнаш (атта дешнаш, тергам).	3	0	0	www. desharkho.ru
3.4	Къамелехь синонимех а, антонимех а пайдаэцарна тIехь тергам.	3	1	0	ps95.ru/dikdosham/
Декъехула дерриг сахьташ		12	0	0	
Дакъа 4. Дешан хIоттам (морфемика)					
4.1.	Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна	1	0	0	www. desharkho.ru
4.2.	Цхьанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш	1	0	0	www. urok95/ru.
4.3	Дешнашкахь орам къастор (аттачу меттигашкахь).	1	0	0	www. desharkho.ru
Декъехула дерриг сахьташ		3	0	0	
Дакъа 5. Морфологи					
5.1	Цердош (довзийтар): йукъара маъIна, хаттарш («мила?», «хIун?»), къамелехь пайдаэцар.	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/

5.2	Йукъара а, долахъ а цIердешнаш (фамилеш, цIераш, дайн цIераш, дийнатийн цIераш, меттигийн цIераш).	3	1	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
5.3	Хандош (довзийтар): йукъара маьIна, хаттарш («хIун до?», «хIун дина?», «хIун дийр ду?»), къамелехъ пайдаэцар.	3	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
5.4	Билгалдош.	5	1	0	www.desharkho.ru
5.5	ДештIаьхъе. Уггар йаьржина дештIаьхъенаш: <i>mIe, mIepa, чу, чуьра, kIel</i> , и.д.кх.	2	0	0	www.urok95.ru.
Дерриг:		10	0	0	
Дакъа 6. Синтаксис					
6.1	Предложени. Предложенехъ дешнийн къепе; предложенехъ дешнийн уьйр (карладаккхар).	2	0	0	www.desharkho.ru www.urok95.ru.
6.2	Аларан Iалашоне хьаьжжина, предложенийн тайпанаш: дийцаран, хаттаран, тIедожоран предложенеш.	2	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
6.3	Синхаамийн иэшаре (эмоцин окраске) хьаьжжина, предложенийн тайпанаш (интонацехула (иэшарехула): айдаран а, айдаран йоцу а предложенеш	2	1		www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru.
Дерриг:		6	0	0	
Дакъа 7. Орфографи а, пунктуаци а					
7.1	Морфологи лингвистикин дакъа санна Предложенин йуьххьехъ а, долахъ цIерашкахъ а доккха элп (цIераш, фамилеш, дийнатийн цIераш);	2	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru.
7.2	Предложенин чаккхенгахъ сацаран хьаьркаш; дош цхьана могIарера вукху могIаре сехьадаккхар (дешан морфемин декъадалар тидаме а ца оьцуш);	2	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru.
7.3	Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: долахъ цIерашкахъ доккха элп: цIераш, фамилеш, дайн цIераш, дийнатийн цIераш, меттигийн	6	1	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/

	цІераш; йукъарчу цІерашкахъ а, кхечу къамелан дакъошкахъ а (нохчийн меттан дешнашкахъ) <i>я, яь, ю, юь, е (ё)</i> элпийн нийсайаздар, тІеэцначу (йукъарчу) дешнашкахъ <i>я, ю, е (ё)</i> элпийн нийсайаздар.				www.urok95.ru .
7.4	ТІеэцначу дешнашкахъ (долахъ цІерашкахъ) <i>я, ю, е (ё)</i> элпийн нийсайаздар.	2	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
7.5	Нохчийн меттан мукъазчу элпийн (<i>къ, кІ, кх, гІ, и.д.кх.</i>) нийсайаздар	4	0	0	www.urok95.ru .
7.6	Шеконца [<i>овв</i>], [<i>ой</i>], [<i>эв</i>] хезачу дешнийн нийсайаздар (<i>-эв, -авв, -ев</i>); <i>ц, ь, ы, ф</i> элпашца долчу дешнийн нийсайаздар;	4	0	0	www.desharkho.ru
7.7	Деха мукъа <i>и, уь</i> хезачохъ <i>й</i> элп йаздар; дештІаьхьенаш цІердешнашца къаьстина йаздар.	4	0	0	www.desharkho.ru
Дерриг:		22	0	0	
Дакъа 8. Къамел кхиор					
8.1	Коммуникативни хьесап эвсараллица кхочушдархьама, барта тІекеренан Іалашонашца а, хьелашца а цхьаьнабогІу меттан гІирсап харжар (деллачу хаттарна жоп далархьама, шена хетарг алархьама). Къамел дан хаар (дІадола, къамелехъ дакъалаца, къамел чекхдаккха, тидам тІеберзо, и.	1	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
8.2	Къамелан диалоган кеп практикхъ карайерзор. Дешаран а, Іер-дахаран а тІекеренан хьелашкахъ къамелан этикетан норманаш а, орфоэпин (нийсааларан) норманаш а ларйар.	4	1	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
8.3	Суьртан репродукцихула барта дийцар хІоттор. Ша бинчу тергамашкахула а, хаттаршкахула а барта дийцар хІоттор	1	0	1	www.urok95.ru .
8.4	Текст. Текстан билгалонаш: текстера предложенийн маьІнийн цхьаалла; текстера предложенийн хьалх-тІаьхьалла; текстехъ кхочушхилла йаьлла ойла гайтар.	1	0	0	www.desharkho.ru
8.5	Текстийн тайпанаш: суртхІоттор, дийцар, ойлайар, церан башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар).	3	0	0	www.urok95.ru .
8.6	Текстийн тайпанаш: суртхІоттор, дийцар, ойлайар, церан башхаллаш	4	1	0.5	www.desharkho.ru

	(йуьхьанцара довзийтар). Декъалдар а, декъалдаран открытка (диллина кехат) а.				
8.7	Текстах кхетар: текстехь болчу хааман буха тӀехь цхьалха жамӀаш кепе далоран хаар кхиор. Нийсачу интонација (иэшарца) текстан хозуьйтуш исбаьхьаллин йешар. Хаттаршна тӀе а тевжаш, 25-35 дешан барамехь йолу дийцаран текст ма-йарра схьайийцар.	2	0	0	www. urok95/ru.
Дерриг:		20			
Резервни хан		10			
Программаин сахьтийн йукъара терахь		102	10	3	

Нохчийн меттан тематикин планировани

3 класс

№п/п	Программин дакъойн а, темийн а цӀераш.	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахьташ	Талламан белхаш	Кхоллара дилин белхаш	
Дакъа 1. 1амийнарг карладаккхар.					
1.	Къамел. Текст. Предложени. Доларчу цӀерашкахь доккха элп яздар. Цхьанаораман дешнаш.	5	1		https://desharkho.ru/www.urok95/ru https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		5	1		
Дакъа 2. Аьзнаш а, элпаш а.					
2.	Аз а,элп а вовшех муха къаьста? Аьзнаш а, элпаш а. Дош. Дешдакъа. Дош сехьадаккхар. Деа а, доца а мукъа аьзнаш. Шалхачу элпашца билгалдеш долу	13		1	https://desharkho.ru/www.urok95/ru https://ps95.ru/nohchiy

	аьзнаш. Къасторан хьаьркаш. Доца шеконан мукъа аьзнаш. Доца шеконан мукъа аьзнаш. Дешан чаккхенгахь –Н яздар.				n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		13		1	
Дакъа 3. Предложени.					
3.	Дийцаран а, хаттаран а предложенеш. Айдаран предложени. ТӀечӀагӀдар. Подлежащи а, сказуеми а. Предложения, дешнийн цхьанакхетарш а. Текст.	13	1	1	https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		13	1	1	
Дакъа 4. Дешан хӀоттам.					
4.	Орам. Орамехь шалха мукъаза элпаш яздар. Чаккхе. Дешан чаккхенга шала мукъаза элпаш яздар. Дешхьалхе. Дешхьалхе а, дештӀаьхье а. Суффикс.	16	1	1	https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		16	1	1	
Дакъа 5. Къамелан дакъош.					
5.	Къамелан дакъош. ЦӀердешнийн терахьаш.	3		1	https://desharkho.ru/ www.urok95.ru
Дерриг:		3		1	
Дакъа 6. ЦӀердош.					
6.	ЦӀердош. Доккхачу элпаца йазден цӀердешнаш. ЦӀердешнийн терахьашца хийцадалар. ЦӀердешнийн классаш. ЦӀердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар). ТӀечӀагӀдар.	11			https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		11			
Дакъа 7. Билгалдош.					
7.	Билгалдош. Дуьхьал маьӀна долу билгалдешнаш. Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш. Билгалдош тӀечӀагӀдар.	7	1		https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

					n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosha m/ru/
Дерриг:		7	1		
Дакъа 8. Хандош.					
8.	Хандош. Хандешнийн хенашца хийцадалар. Хандешан билгалза кеп. Хандешнашца ЦА, МА нийсаяздар.	10			https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/dikdosha m/ru/
Дерриг:		10			
Дакъа 9. Шарахъ 1амийнарг карладаккхар.					
9.	Текст. Дешан х1оттам. Къамелан дакъош. Абзнаш а, элпаш а. Ц1ердешнийн дожарш.	14	2		https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiy n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosha m/ru/
Дерриг:		14	2		
10.	Сочинени	1			
	Изложени	3			
	Талламан белхаш	5			
	Т1ера схъайазйар.	1			
Дерриг		10			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

4 КЛАСС

№ п/п	Программин дахьойн а, темийн а цѐраш	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс.
		Разделан сахьташ	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш		
1.1	1амийнарг карладаккхар	25	2	1		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		25	2	1		
2.1.	Цѐрдош	17	1	1		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		17	1	1		
3.1.	Билгалдош	10	0	0		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		10	0	0		
4.1.	Хандош	9	1	0		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		9	1	0		

5.1	Терахьдош	3	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		3	0	0		
6.1	Ц1ерметдош	5	0	1		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		5	0	1		
7.1	Чолхе предложенеш	2	0	0		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		2	0	0		
8.1	Т1едерзар	2	0	0		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		2		0		
9.1	1амийнарг карладаккхар, т1еч1аг1дар.	21	1	0		
Разделан жам1:		21	1	0		
10.1	Сочинени	1		1		
10.2	Изложени	2		2		
10.3	Талламан белхаш	5	5			
Разделан жам1:		8	5	3		
Программин сахътийн барам		102				

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

1 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талла ман белхаш	Кхолла раллин белхаш		
Абатал хьалхара мур-8 сахьт						
1	Йоза йаздаран кеп а, цуьнан аглонаш тлера сизаш довзийтар.	1	0	0	05.09.2023	https://urok95.ru/
2	Могланаш а, могланийн йаккъаш а.	1	0	0	07.09.2023	https://desharkho.ru/
3	Нийса сизаш хьекхар.	1	0	0	12.09.2023	https://urok95.ru/
4	Деха а, доца а сизаш хьекхар.	1	0	0	14.09.2023	https://desharkho.ru/
5	Доца сизаш йукъахь тладам	1	0	0	19.09.2023	https://urok95.ru/
6	Лахахь хьаьвзина сизаш	1	0	0	21.09.2023	https://urok95.ru/
7	Лакхахь хьаьвзина сизаш	1	0	0	26.09.2023	https://desharkho.ru/
8	Элпийн меженаш йазьяр	1	0	0	28.09.2023	https://urok95.ru/
Деша а, яздан а 1амош болу абатал мур - 55 сахьт						
9	Могланан а, доккха а элп «Аа».	1	0	0	03.10.2023	https://desharkho.ru/
10	Могланан а, доккха а элп «Уу».	1	0	0	05.10.2023	https://urok95.ru/
11	Могланан а, доккха а элп «Оо».	1	0	0	10.10.2023	https://urok95.ru/
12	Могланан а, доккха а элп «Ии».	1	0	0	12.10.2023	https://urok95.ru/
13	Могланан а, доккха а элп «Лл».	1	0	0	17.10.2023	https://desharkho.ru/
14	Могланан а, доккха а элп «Мм».	1	0	0	19.10.2023	https://urok95.ru/
15	Могланан а, доккха а элп «Сс».	1	0	0	24.10.2023	https://urok95.ru/
16	Могланан а, доккха а элп «Рр».	1	0	0	26.10.2023	https://desharkho.ru/
17	Могланан а, доккха а элп «Хх».	1	0	0	07.11.2023	https://desharkho.ru/

18	Могланан а, доккха а элп «Бб».	1	0	0	09.11.2023	https://urok95.ru/
19	Могланан а, доккха а элп «Дд».	1	0	0	14.11.2023	https://desharkho.ru/
20	Могланан а, доккха а элп «Ее».	1	0	0	16.11.2023	https://urok95.ru/
21	Могланан а, доккха а элп «Ее».	1	0	0	21.11.2023	https://urok95.ru/
22	Могланан а, доккха а элп «Нн».	1	0	0	23.11.2023	https://desharkho.ru/
23	Могланан а, доккха а элп «Тт».	1	0	0	28.11.2023	https://urok95.ru/
24	Могланан а, доккха а элп «Вв».	1	0	0	30.11.2023	https://desharkho.ru/
25	Могланан а, доккха а элп «Зз».	1	0	0	05.12.2023	https://urok95.ru/
26	Могланан а, доккха а элп «Йй».	1	0	0	07.12.2023	https://urok95.ru/
27	Могланан а, доккха а элп «Кк».	1	0	0	12.12.2023	https://desharkho.ru/
28	Могланан а, доккха а элп «Пп».	1	0	0	14.12.2023	https://urok95.ru/
29	Могланан а, доккха а элп «Ээ».	1	0	0	19.12.2023	https://desharkho.ru/
30	Могланан а, доккха а элп «Шш».	1	0	0	21.12.2023	https://desharkho.ru/
31	Могланан а, доккха а элп «Цц».	1	0	0	26.12.2023	https://urok95.ru/
32	Могланан а, доккха а элп «I».	1	0	0	28.12.2023	https://desharkho.ru/
33	Кледа хьарк «Ъ» йаздар.	1	0	0	09.01.2024	https://urok95.ru/
34	Кледа хьарк «Ъ» йаздар.	1	0	0	11.01.2024	https://urok95.ru/
35	Къасторан хьарк «Ъ» йаздар.	1	0	0	16.01.2024	https://urok95.ru/
36	Могланан а, доккха а элп «Хь хь».	1	0	0	18.01.2024	https://desharkho.ru/
37	Могланан а, доккха а элп «Хь хь».	1	0	0	23.01.2024	https://urok95.ru/

38	Могланан а, доккха а элп «КХкх».	1	0	0	25.01.2024	https://desharkho.ru/
39	Могланан а, доккха а элп «КХ кх».	1	0	0	30.01.2024	https://urok95.ru/
40	Могланан а, доккха а элп «КЪ кь».	1	0	0	01.02.2024	https://urok95.ru/
41	Могланан а, доккха а элп «КЪ кь».	1	0	0	06.02.2024	https://desharkho.ru/
42	Могланан а, доккха а элп «Гг».	1	0	0	08.02.2024	https://urok95.ru/
43	Могланан а, доккха а элп «Гггг».	1	0	0	13.02.2024	https://desharkho.ru/
44	Могланан а, доккха а элп «Аь аь».	1	0	0	15.02.2024	https://desharkho.ru/
45	Могланан а, доккха а элп «Обь».	1	0	0	27.02.2024	https://desharkho.ru/
46	Могланан а, доккха а элп «Уьуь».	1	0	0	29.02.2024	https://urok95.ru/
47	Могланан а, доккха а элп «Чч».	1	0	0	05.03.2024	https://desharkho.ru/
48	Могланан а, доккха а элп «Чччч».	1	0	0	07.03.2024	https://urok95.ru/
49	Могланан а, доккха а элп «Тттт».	1	0	0	12.03.2024	https://urok95.ru/
50	Могланан а, доккха а элп «Жж».	1	0	0	14.03.2024	https://desharkho.ru/
51	Могланан а, доккха а элп «Хххх».	1	0	0	19.03.2024	https://desharkho.ru/
52	Могланан а, доккха а элп «Кккк».	1	0	0	21.03.2024	https://desharkho.ru/
53	Могланан а, доккха а элп «Юю».	1	0	0	02.04.2024	https://urok95.ru/
54	Могланан а, доккха а элп «Юьюь».	1	0	0	04.04.2024	https://desharkho.ru/
55	Могланан а, доккха а элп «Яя».	1	0	0	09.04.2024	https://urok95.ru/
56	Могланан а, доккха а элп «Яьяь».	1	0	0	11.04.2024	https://desharkho.ru/
57	Могланан а, доккха а элп «Цццц».	1	0	0	16.04.2024	https://urok95.ru/

58	Могланан а, доккха а элп «Пп1».	1	0	0	18.04.2024	https://urok95.ru/
59	Могланан а, доккха а элп «Фф».	1	0	0	23.04.2024	https://urok95.ru/
60	Могланан а, доккха а элп «Ёё».	1	0	0	25.04.2024	https://urok95.ru/
61	Могланан а, доккха а элп «Щщ».	1	0	0	30.04.2024	https://desharkho.ru/
62	Элп «Ы».	1	0	0	07.05.2024	https://urok95.ru/
63	Нохчийн алфавит.	1	0	0	14.05.2024	https://urok95.ru/
Деша а, йаздан а 1амош болу абатал т1аьхьара мур-Зсахьт						
64	Дешнаш, предлож-ш йазйар.	1	0	0	16.05.24	https://desharkho.ru/
65	Дош дехьадаккхар	1	0	0	21.05.24	https://desharkho.ru/
66	Текст. Предложени	1	0	0	23.05.2024	https://desharkho.ru/
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		66	1	0		

ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

2 класс

№ pag1	Урокан чулацам	Сахьтийн барам			1аморан терахь		
		дерри г	Таллам ан	Кхолла- раллинн белхаш	Пла наца	Билг гал	
1-3	1амийнарг карладаккхар.	3	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ns95.ru/dikdosham
4-6	Къамел.	3	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
7-8	Аьзнаш а, элпаш а.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
9-10	Мукъа аьзнаш а , элпаш а.	2	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
11- 12	Мукъа аьзнаш а, цера н элпийн билгалонаш а.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
13- 14	Элпаш э, е юкбадог1у дешнаш.	2	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
15- 16	Элпаш я,яь,ю.юь юкбадог1у дешнаш.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
17	Мукъаза аьзнаш а,уьш элпашца билгалдар.	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
18- 19	Мукъаза аз а, элп а й	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
20- 21	Нохчийн абат	2	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
22	Талламан диктант	1	1	0			Диктант
23	Г1алаташ т1ехь болх.	1	0	0			
24- 25	Дош а, дешдакъа а	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham

26-28	Дешнаш сехьадахар	3	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
29-30	Предложени	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
31-33	Текст	3	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
34-35	Шалха элпашца билгалдеш долу мукъа азнаш а, уьш йозанехь билгалдахар	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
36-37	Шалха элпашца билгалдеш долу мукъа азнаш а, уьш йозанехь билгалдахар.	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
38-39	Мукъаза шиъ шалха элп хьалха-тӀаьхьа нисделчанийсаяздар	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
40	Барта «la» цӀе йолу дийцар хӀоттадар.агӀо 69	1	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
41-42	Дехий, доций мукъа аьзнаш.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
43-44	Ев,ОВ,АВВ юкъадогӀу дешнаш..	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
45	Талламан диктант	1	1	0			Диктант
46	ГӀалаташ тӀехь болх	1	0	0			

47-48	Зевне а, кьора а мукъаза аьзнаш а.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
49-50	Элпаш Б,Ё,Ф,Щ юкъадог1у дешнаш	2	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
51-52	Мукъаза аз а, элп а ъ.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
53-54	Дош а, предложени а.	2	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
55-57	Х1уманаш билгалъен дешнаш.	3	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
58-59	Доккха элп	2	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
60-62	Дешт1аьхьенаш	3	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
63-65	Х1уманийн дар билгалден дешнаш	3	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
66-68	Х1уманийн билгало гойту дешнаш.	3	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
69-71	Гергара дешнаш.	3	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
72	Т1ерасхъайазйар	1	0	0			
73	Талламан болх	1	1	0			Диктант

74	Глалаташ тlехъ болх	1	0	0			
75-76	lамийнарг тlечlагlдар. Гергара дешнаш	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
77-78	Предложени	2	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
79-80	Нохчийн абат	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
81-82	Дешнаш сехъадахар	2	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
83-84	Дехий, доций мукъа аъзнаш	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
85-86	Мукъаза шиъ шалха элп хъалха-тlаъхъа нисделча нийсаяздар	2	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
87-88	Хlума билгалъеш долу дешнаш.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
89-90	Дештlаъхъенаш	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
91	Суърта тlехъ барта дийцар хlоттор агlо 132	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
92-93	Хlуманийн дар билгалден дешнаш	2	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham

94-95	Текст	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
96	Парглат диктант (агло № 136)	1	0	0			
97	Тлерасхъаязъяр(агло № 137)	1	0	0			
98	Шеран талламан болх.	1	1	0			Диктант
99	Глалаташ тлехъ болх	1	0	0			
100	Тестировани	1	0	0			
101-102	Шарахъ ламийнарг тлечлаглар	2	0	0			
Программани сахътийн йукъара терахъ		102	4				

Нохчийн меттан поурочни планировани

3 класс

№	Урокан тема.	Сахътийн барам			Терахъ	Электронни дешаран ресурс
		Сахът	Таллам ан белхаш	КХолларал ин белхаш		
1 амийнарг карладаккхар. 6с.						
1	Къамел.	1	0	0		https://desharkho.ru/
2	Текст.	1	0	0		www.urok95.ru

3	Предложени.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
4	Доларчу цлeрaшкaхъ доккхa элп яздap.	1	0	0		https://desharkho.ru/
5	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
6	Глалаташ тlехъ болх бар. Цхъанаораман дешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Аьзнаш а, элпаш а. 14 с.						
7	Аз а,элп а вовшех муха къаьста?	1	0	0		https://desharkho.ru/
8	Аьзнаш а, элпаш а.	1	0	0		www.urok95.ru
9	Дош. Дешдакъа. Дош сехъадаккхар.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
10	Деха а, доца а мукъа аьзнаш.	1	0	0		www.urok95.ru
11	Шалхачу элпашца билгалдеш долу аьзнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
12	Изложени «Бухlанан клорни». Агlо-28. (кечам)	1	0	0		https://desharkho.ru/
13	Изложени «Бухlанан клорни».	1	0	1		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
14	Глалаташ тlехъ болх бар. Шалхачу элпашца билгалдеш долу аьзнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
15	Къасторан хъаьркаш.	1	0	0		www.urok95.ru
16	Къасторан хъаьркаш.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
17	Доца шеконан мукъа аьзнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
18	Доца шеконан мукъа аьзнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
19	Дешан чаккхенгахъ –Н яздap.	1	0	0		www.urok95.ru
20	Дешан чаккхенгахъ –Н яздap.	1	0	0		https://desharkho.ru/
Предложени. 15с.						
21	Дийцаран а, хаттаран а предложенеш.	1	0	0		www.urok95.ru
22	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
23	Глалаташ тlехъ болх бар. Дийцаран а, хаттаран а предложенеш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
24	Айдаран предложени.	1	0	0		www.urok95.ru

25	Тлечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
26	Подлежащи а, сказуеми а.	1	0	0		www.urok95.ru
27	Подлежащи а, сказуеми а.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
28	Подлежащи а, сказуеми а.	1	0	0		https://desharkho.ru/
29	Изложени «Члерий лецар». (агло 58-59) (кечам)	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
30	Изложени «Члерий лецар».	1	0	1		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
31	Глалаташ тлехь болх бар. Предложения, дешнийн цхьанакхетарш а.	1	0	0		https://desharkho.ru/
32	Предложения, дешнийн цхьанакхетарш а.	1	0	0		www.urok95.ru
33	Предложения, дешнийн цхьанакхетарш а.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
34	Текст.	1	0	0		https://desharkho.ru/
35	Текст.	1	0	0		www.urok95.ru
Дешан хлоттам. 18 с.						
36	Орам.	1	0	0		www.urok95.ru
37	Орам.	1	0	0		https://desharkho.ru/
38	Суьрта тлехь барта дийцар хлоттор. (агло 74, шардар 146)	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
39	Орамехь шалха мукъаза элпаш яздар.	1	0	0		www.urok95.ru
40	Орамехь шалха мукъаза элпаш яздар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
41	Чаккхе.	1	0	0		https://desharkho.ru/
42	Чаккхе.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
43	Дешан чаккхенга шала мукъаза элпаш яздар.	1	0	0		www.urok95.ru
44	Дешхьалхе.	1	0	0		www.urok95.ru
45	Дешхьалхе.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
46	Дешхьалхе.	1	0	0		www.urok95.ru
47	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

48	Г1алаташ т1ехь болх бар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
49	Дешхьалхе а, дешт1аьхье а.	1	0	0		www.urok95.ru
50	Дешхьалхе а, дешт1аьхье а.	1	0	0		https://desharkho.ru/
51	Изложени «Ши газа». (аг1о 94). (кечам)	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
52	Изложени «Ши газа». (аг1о 94).	1	0	1		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
53	Г1алаташ т1ехь болх бар. Суффикс.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Къамелан дакъош. 4с.						
54	Къамелан дакъош.	1	0	0		www.urok95.ru
55	Къамелан дакъош.	1	0	0		https://desharkho.ru/
56	Сочинени (аг1о 106, шардар 214)	1	0	1		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
57	Ц1ердешнийн терахьаш.	1	0	0		www.urok95.ru
Ц1ердош. 11 с.						
58	Ц1ердош.	1	0	0		www.urok95.ru
59	Ц1ердош.	1	0	0		https://desharkho.ru/
60	Доккхачу элпаца йазден ц1ердешнаш	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61	Ц1ердешнийн терахьашца хийцадалар.	1	0	0		www.urok95.ru
62	Ц1ердешнийн терахьашца хийцадалар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
63	Ц1ердешнийн классаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
64	Ц1ердешнийн классаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
65	Ц1ердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар).	1	0	0		www.urok95.ru
66	Ц1ердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар).	1	0	0		https://desharkho.ru/
67	Ц1ердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар).	1	0	0		www.urok95.ru
68	Т1еч1аг1дар.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Билгалдош. 8 с.						
69	Билгалдош.	1	0	0		www.urok95.ru
70	Билгалдош.	1	0	0		https://ps95.ru/d

						ikdosham/ru/
71	Дуьхьал маьIна долу билгалдешнаш.	1	0	0		www.urok95/ru
72	Дуьхьал маьIна долу билгалдешнаш.	1	0	0		https://desharkh o.ru/
73	Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш.	1	0	0		www.urok95/ru
74	Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/d ikdosham/ru/
75	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/n ohchiyn- tezaurus/
76	ГIалаташ тIехь болх бар. Билгалдош тIечIагIдар.	1	0	0		https://ps95.ru/d ikdosham/ru/
Хандош. 10 с.						
77	Хандош.	1	0	0		www.urok95/ru
78	Хандош.	1	0	0		https://desharkh o.ru/
79	Хандош.	1	0	0		https://ps95.ru/n ohchiyn- tezaurus/
80	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1	0	0		www.urok95/ru
81	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1	0	0		https://desharkh o.ru/
82	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0		www.urok95/ru
83	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0		https://ps95.ru/n ohchiyn- tezaurus/
84	Хандешнашца ЦА, МА нийсаяздар.	1	0	0		https://ps95.ru/d ikdosham/ru/
85	Хандешнашца ЦА, МА нийсаяздар.	1	0	0		https://desharkh o.ru/
86	Iамийначун хаарш-зийер агIо № 173-174.	1	0	0		https://ps95.ru/d ikdosham/ru/
Шарахь Iамийнарг карладакхар. 16с.						
87	Шарахь Iамийна теманаш карлайахар.	1	0	0		www.urok95/ru
88	Шарахь Iамийна теманаш карлайахар.	1	0	0		https://desharkh o.ru/
89	Текст.	1	0	0		www.urok95/ru
90	ТIера схьайазйар. (агIо 179)	1	1	0		https://ps95.ru/n ohchiyn- tezaurus/
91	Дешан хIоттам.	1	0	0		www.urok95/ru
92	Дешан хIоттам.	1	0	0		https://desharkh o.ru/
93	Суьрта тIехь барта дийцар хIоттор. (агIо 182)	1	0	0		https://ps95.ru/n ohchiyn- tezaurus/

94	Тлечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
95	Къамелан дакъош.	1	0	0		www.urok95.ru
96	Къамелан дакъош.	1	0	0		www.urok95.ru
97	Аьзнаш а, элпаш а.	1	0	0		www.urok95.ru
98	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
99	Глалаташ тлехъ болх бар. Тлечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
100	Цлердешнийн дожарш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
101	Цлердешнийн дожарш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
102	Шарахъ Iамийнарг тлечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Программица сахътийн барам		102	6	4		

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

4 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			Iаморан терахь		Электронни дешаран ресурс.
		Сахът	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш	Планаца	Билггал	
Iамийнарг карладаккхар-28с.							
1	Дош. Предложени. Текст	1	0	0			https://desharkho.ru/
2	Дош. Предложени. Текст	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
3	Предложенин меженаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
4	Предложенин меженаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
5	Текстийн тайпанаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
6	Талламан болх	1	1	0			Диктант
7	ГIалаташ тIехь болх Аьзнаш а, элпаш а	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

8	Аьзнаш а, элпаш а Дешдакъа	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
9	Аьзнаш а, элпаш а Дешдакъа	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
10	Дешан х1оттам.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
11	Дешан х1оттам.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
12	Чолхе дешнаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
13	Дешхьалхенийн нийсайаздар. Дешхьалхе, дешт1аьхье.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
14	Дешхьалхенийн нийсайаздар. Дешхьалхе, дешт1аьхье.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
15	Къасторан ь,ъ хьаьркаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
16	Къамелан дакъош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
17	Къамелан дакъош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
18	Къамелан дакъош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
19	Къамелан дакъош.	1	0	0			https://desharkho.ru/

							/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
20	Талламан болх	1	1	0			Диктант
21	Глалаташ тlехь болх. . Предложенин цхьанатайпа нара меженаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
22	Предложенин цхьанатайпанара меженаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
23	Предложенин цхьанатайпанара меженаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
24	Предложенин цхьанатайпанара меженаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
25	Текст.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
26	Текст.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
27	Изложенина кечам бар (агlo 43).	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
28	Изложени. ШЕРАН ЗАМАНАШ.	1	0	1			Изложени
Цlердош-19с							
29	Глалаташ тlехь болх бар. Цlердош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
30	Цlердешнийн дожарш.Цlерниг дожар	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
31	Доланиг дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru

							/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
32	Лург дожар	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
33	Дийриг дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
34	Кобчалниг дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
35	Хотталург дожар	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
36	Меттигниг дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
37	Дустург дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
38	ЦӀердешнийн дожарш. Карладаккхар	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
39	ЦӀердешнийн легарш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
40	ЦӀердешнийн легарш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
41	ЦӀердешнийн легарш.						https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
42	Талламан болх.	1	1	0			Диктант
43	ГӀалаташна тӀехь	1	0	0			https://desharkho.ru

	болх.1амийнарг т1еч1аг1дар.						/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
44	Ц1ердешнийн дукхаллин терахь.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
45	Сочинени «1а» (аг1о 73) (кечам)	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
46	Сочинени «1а»	1	0	1			Сочинени
47	Г1алаташна т1ехь болх Ц1ердешнийн дукхаллин терахь.	1	0	0			Йозанан таллар
	Билгалдош-10сахьт						
48	Билгалдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
49	Билгалдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
50	Лааме а,лаамаза а билгалдешнаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
51	Лааме а,лаамаза а билгалдешнаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
52	Билгалдешнийн дожаршца хийцадалар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
53	Билгалдешнийн дожаршца хийцадалар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
54	Билгалдешнийн хьалхара легар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

55	Билгалдешнийн хялхара легар.	1	0	1			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
56	Билгалдешнийн шолгла легар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
57	Карладаккхар, тлечлаглар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Терахьдош-3с							
58	Терахьдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
59	Масаллин а, роглаллин а терахьдешнаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
60	Масаллин а, роглаллин а терахьдешнаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/dikdosham/
Цлерметдош-6с							
61	Цлерметдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
62	Йаххыйн цлерметдешнаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
63	Йаххыйн цлерметдешнаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
64	Изложени («Ши накъост» агла 107) (кечам)	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
65	Изложени «Ши накъост»	1	0	1			Изложени
66	Глалаташна тлехь болх.	1	0	0			https://desharkho.ru

	Ціерметдош тлечлагдар.						/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Хандош-10с.							
67	Хандош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
68	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
69	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
70	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
71	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
72	Хандешан карара хан	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
73	Хандешан йахана хан	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
74	Хандешан йоглу хан	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
75	Талламан диктант	1	1	0			Диктант
76	Глалаташна тлехъ болх бар. Хандешнашца ца,ма нийсайаздар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Чолхе предложени-2с.							
77	Чолхе предложени	1	0	0			https://desharkho.ru

							https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
78	Чолхе предложени	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
79	Тедерзар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
80	Тедерзар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
1амийнарг карладаккхар-(22с)							
81	1амийнарг карладаккхар. Предложени.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
82	1амийнарг карладаккхар. Предложени.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
83	Дешан х1оттам.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
84	Дешан х1оттам.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
85	Дешан х1оттам.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
86	Къмалан дакъош. Ц1ердош	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
87	Къмалан дакъош. Ц1ердош	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
88	Къмалан дакъош. Ц1ердош	1	0	0			https://desharkho.ru/

							/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
89	Билгалдош	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
90	Билгалдош	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
91	Билгалдош	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
92	Терахъдош	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
93	Терахъдош	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
94	Ц1ерметдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
95	Ц1ерметдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
96	Хандош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
97	Хандош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
98	Талламан диктант.	1	1	0			Диктант
99	Г1алаташна т1ехъ болх бар.	1	0	0			
100	1амийнарг т1еч1аг1дар.	1	0	0			
101	Тестировани	1	0	0			

102	Шарахъ 1амийначун жам1 дар.	1	0	0			
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102	5	3			

Хъехаран-методикин латтор

Дешархочунна:

1. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. Соьлжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий» - 2022 ш.

2. Учебник Э.Х.Солтаханов., И.Э.Солтаханов., С.Э.Эдилов., «Нохчийн мотт» 4класс. Соьлжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий» - 2022 ш.

3. Мадиев А.Г. Нохчийн-оьрсийн словарь. (Чеченско-русский словарь). – Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2010. – 656 с.

Хъехархочунна:

1. Эдилов С.Э. Ловзуш, Iема. Юьхьанцарчу классийн хъехархошна методически пособи. (Играя, учимся. Методическое пособие для учителей начальных классов). – Грозный: ГУП «Книжное издательство», 2007. – 430 с.

5. Эдилов С. Э. Изложени язйан 1амор. АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018. – 240 аг1о.

6. Эдилов С. Э. Сочинени язйан 1амор. АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018. – 160 аг1о.

Хаамийн-ресурсийн латтор

1. Нохчийн меттан лекикин-семантикин тезаурус (Лексико-семантический тезаурус чеченского языка) // URL: <http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus>

2. Образовательный портал «Чеченская электронная школа» // URL: <https://desharkho.ru>

3. Чеченско-русский, русско-чеченский онлайн-словарь. Дикдошам // URL: <https://ps95.ru/dikdosham/ru>